

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Diplomová práce

2016

Lucie Suchanová

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Diplomová práce

Analýza konfliktu mezi Izraelem a Hizballáhem
v letech 1982–2006
Lucie Suchanová

Plzeň 2016

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní obor Mezinárodní vztahy

Diplomová práce

**Analýza konfliktu mezi Izraelem a Hizballáhem
v letech 1982–2006**

Lucie Suchanová

Vedoucí práce:

PhDr. Martina Ponížilová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2016

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedeníh pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2016

.....

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala PhDr. Martině Ponížilové, Ph.D. za trpělivost, odborné vedení a cenné připomínky při zpracování této práce.

Obsah

Úvod	1
TEORETICKO-METODOLOGICKÁ ČÁST	5
1 Konflikt, mír a násilí	5
2 Trojúhelník násilí	9
2.1 Přímé a strukturální násilí	10
2.2 Kulturní násilí	12
3 Metodologický postup.....	14
EMPIRICKÁ ČÁST.....	16
4 Situace v jižním Libanonu a severním Izraeli před vznikem hnutí Hizballáh .	16
5 Aktéři konfliktu.....	23
5.1 Izrael	23
5.2 Hizballáh.....	27
6 Přímé násilí.....	30
6.1 Osmdesátá léta – nástup Hizballáhu	30
6.2 Devadesátá léta a přelom tisíciletí	35
6.3 Válka roku 2006	40
6.4 Shrnutí.....	44
7 Strukturální násilí	45
7.1 Kolonialismus jako obraz násilné struktury	45
7.2 „Nerozhodujeme o sobě sami“ – Politické uspořádání Blízkého východu po první světové válce	48
7.3 Projevy strukturálního násilí během izraelské okupace jižního Libanonu	50
7.4 Shrnutí.....	53
8 Kulturní násilí.....	55

8.1 Izrael	55
8.1.1 Základní premisy judaismu a idea vyvolenosti	55
8.1.2 Sionismus a Stát Izrael	58
8.1.3 Vývoj izraelské politiky	60
8.2 Hizballáh.....	63
8.2.1 Základní premisy islámu a ší' a dvanácti imámů	64
8.2.2 Hizballáh jako představitel islámského fundamentalismu	67
8.2.3 Proměny ideologie Hizballáhu	70
8.3 Shrnutí.....	71
Závěr.....	73
9 Seznam použité literatury a pramenů.....	77
10 Resumé	85

Úvod

Součástí mezinárodních vztahů, stejně tak jako jakýchkoliv vztahů mezilidských, je konflikt. Pod pojmem tohoto slova lze nalézt mnoho výkladů. Obecně je však konflikt chápán jako určitý nesoulad nebo rozpor mezi zájmy, hodnotami či názory určitých aktérů, který může mít mnoho podob od vyostřené argumentace až po fyzický ozbrojený střet.

Tato práce se zabývá analýzou konfliktu mezi libanonskou organizací Hizballáh a Státem Izrael. Tento konflikt je součástí obecného širšího sváru mezi Izraelem a jeho arabskými sousedy, který je již několik desítek let jedním z hlavních zdrojů neustálé nestability regionu Blízkého východu.

K výběru tématu a napsání této práce mě vedlo několik důvodů. Jedním z nich je můj dlouhodobý zájem o oblast Blízkého východu, stejně jako znalost arabského jazyka, která mi umožnila získávat a zpracovávat písemné prameny přímo z oblasti. Stěžejní motivací pro tento výzkum však bylo vlastní uvědomění si závažnosti a negativních dopadů konfliktu mezi Hizballáhem a Izraelem na území Libanonu a nutnost jeho hlubšímu porozumění, které by vedlo k úspěšnému a trvalému mírovému uspořádání mezi oběma zneprátelenými aktéry. O volbě analytického rámce a metodologie poté rozhodlo seznámení s teorií Johana Galtunga, který nabízí nový a zajímavý pohled na příčiny a přetrvávání konfliktů.

Předmětem analýzy jsou zejména příčiny konfliktu mezi organizací Hizballáh a Izraelem, a to za využití modelu trojúhelníku násilí Johana Galtunga. Pokud se podíváme na zdroje konfliktů v mezinárodních vztazích, pak nám některé teorie této disciplíny nabídnou různorodé výklady jejich příčin, stejně jako nám nabídnou rozmanité „návod“ (nástroje a mechanismy) pro jejich řešení. Prevence a řešení konfliktů s cílem dosažení trvalého míru se staly v současném světě natolik velkou prioritou, že se tzv. mírová studia stala v rámci oboru mezinárodních vztahů samostatnou subdisciplínou, přičemž Johan Galtung je jedním z jejích představitelů.

V rámci snah o řešení konfliktů je lidstvo postaveno před palčivou otázkou - proč, i přes zastavení bojů a uzavírání mírových smluv, nedochází k trvalému míru, ale ozbrojené střety propukají nanovo? Odpověď na tuto otázku otvírá Johan Galtung, který nespatřuje násilí výhradně jako hmatatelné ve formě ozbrojených střetů, ale také jako zdánlivě na první pohled neviditelné, obsažené ve struktuře mezinárodního systému a lidském myšlení. Fyzické násilí tak může být odstraněno, ale pokud je v určité formě nadále přítomno v dalších výše zmíněných sférách, pak konflikt stále existuje a může kdykoli opět přerůst do ozbrojené podoby. Aby tedy mohlo být dosaženo komplexního míru, je nutné odhalit kořeny konfliktu ve všech typech násilí a následně je odstranit.

Každému z vrcholů zmíněného trojúhelníku násilí odpovídá jeden typ násilí – a to přímé, strukturální a kulturní, přičemž poslední dva typy náleží do zmíněné méně viditelnější sféry projevů násilí. Tyto dvě kategorie obvykle vyvolávají a ospravedlňují přímé násilí. Mezi všemi třemi pomyslnými vrcholy pyramidy existují vzájemné vazby, přičemž tvoří cyklus násilí. Tento cyklus může začít od kteréhokoli z vrcholů. Aplikací na zde analyzovaný konflikt nám výše zmíněný model umožní vysledovat hlubší kořeny násilí mezi Hizballáhem a Izraelem ve všech zmíněných aspektech.

Cílem předkládané práce je zjištění, zdali se prvotní příčina konfliktu nachází v oblasti kulturního, strukturálního či přímého násilí. Při tom si analýza rovněž klade za cíl potvrzení či vyvrácení hypotézy předpokládající, že prvotní příčinou konfliktu mezi dvěma zmíněnými aktéry bylo užití přímého násilí a ne náboženský spor, jak bývá často obecně vykládáno.

Práce je rozdělena na teoreticko-metodologickou a empirickou část, přičemž v prvně uvedené části práce je definován pojem *násilí* a jeho tři výše zmíněné kategorie (přímé, strukturální a kulturní). Následně je vysvětlena podoba a fungování Galtungova modelu pyramidy násilí při analýze konfliktů a vysvětlena zvolená metodologie.

Empirická část práce je poté věnována aplikaci modelu na konflikt mezi Izraelem a Hizballáhem, jehož průběh je sledován v rámci jednotlivých kategorií násilí. Nejprve jsou stručně představeni hlavní aktéři konfliktu a okolnosti

předcházející jeho vzniku. Následně se analýza přesouvá do kategorie přímého násilí, kde jsou sledovány zejména jednotlivé ozbrojené střety mezi Hizballáhem a Izraelem. Vývoj konfliktu je sledován chronologicky v časovém úseku od počátku 70. let, kdy započalo násilí na hranicích mezi severním Izraelem a jižním Libanonem, do roku 2006 včetně, kdy došlo k dosavadnímu vyvrcholení konfliktu.

V rámci následující kategorie strukturálního násilí se práce věnuje definici a popisu násilné struktury v podobě evropské koloniální nadvlády a dlouhodobé izraelské okupace jižního Libanonu, jež s sebou nesly deprivaci, traumata a celkové ztížení životních podmínek pro obyvatelstvo na okupovaném území.

Část zahrnující kulturní násilí se poté zaměřuje zejména na odlišné náboženské vyznání a politickou ideologii nepřátelých aktérů, které vytváří jejich pohled na celý konflikt a na sebe navzájem, a které vedou k ospravedlnění strukturálního nebo přímého násilí.

Závěr empirické části práce je věnován zjištění vazeb mezi jednotlivými uvedenými kategoriemi násilí. Jak již bylo výše zmíněno, výsledkem této analýzy má být zjištění, zdali má konflikt své kořeny v kulturním, strukturálním či přímém násilí, přičemž bude potvrzeno či vyvráceno tvrzení, že konflikt započal užitím přímého násilí.

Jako každý teoretický koncept má i zvolený Galtungův model své slabiny. Slabinou trojúhelníku násilí je, že v něm autor nezmiňuje roli a vliv sekundárních aktérů, kteří mají v mnoha případech větší či menší vliv na vývoj a dynamiku konfliktu. V případě konfliktu mezi Hizballáhem a Izraelem jsou významnými sekundárními aktéry zejména Organizace pro osvobození Palestiny, Írán, Jiholibanonská armáda, libanonská vláda a Organizace spojených národů (OSN). Tito aktéři měli mnohdy zásadní vliv na formování ideologie a činnost nepřátelých stran konfliktu nebo zasahovaly do běhu událostí v rámci probíhajícího sporu. Přestože s nimi Galtungův analytický rámec nepočítá, nemůže být z uvedených důvodů jejich role v rámci analýzy zcela vynechána. V této práci jim nicméně bude věnována pouze malá pozornost a to v případech, kdy jejich vliv představoval zásadní zásah do vývoje zkoumaného konfliktu.

Jak již bylo zmíněno, konflikt mezi Hizballáhem a Izraelem se odehrává v kontextu širšího arabsko-izraelského konfliktu. Přestože tento rozsáhlý konflikt původně započal jako spor mezi původním palestinským arabským obyvatelstvem a židovskými přistěhovalci a palestinský prvek hraje významnou roli i v konfliktu mezi Hizballáhem a Izraelem, nesmí být konflikt mezi Hizballáhem a Izraelem zaměňován za spor mezi Palestinci a Izraelci. Oba konflikty se částečně překrývají, ale nejedná se o tentýž konflikt. Je třeba zde odlišit roli palestinského a libanonského obyvatelstva. Hizballáh je organizace tvořená převážně ší'itskými Libanonci, proto je zde zkoumaný konflikt považován za konflikt mezi libanonským a izraelským obyvatelstvem, resp. vládou.

Při zpracovávání analýzy jsem čerpala převážně ze zahraničních písemných pramenů v anglickém a ojedinele i v arabském jazyce. Mnoho prací zabývajících se analýzou konkrétních konfliktů se často soustředí pouze na analýzu ozbrojených střetů mezi určitými aktéry. Ty však mohou být pouze důsledkem nebo projevem nenávisti zakořeněné hluboko v lidské kultuře nebo vzniklé na základě traumatické zkušenosti. Tato práce tak může být přínosným doplněním dosavadního výzkumu na poli analýzy a řešení konfliktů díky svému netradičnímu pohledu na příčiny sporů, kdy není sledována pouze série ozbrojených střetů, ale je zkoumáno také to, co se skrývá pod jejich povrchem – zdroje svárů obsažené v kultuře nebo asymetrickém postavení zvýhodněného a znevýhodněného aktéra konfliktu. Domnívám se pak, že tento přístup je nezbytný zejména pro analýzu blízkovýchodních konfliktů, kde je nutné dívat se hlouběji do historie a kultury tohoto regionu, aby bylo možné porozumět konfliktům mezi aktéry v této části světa.

Pro přepis arabských jmen, názvů a pojmů do latinky bylo použito zjednodušené transkripce. Zaznamenána je pouze souhláska ajn, která je znázorněna jako ^c, a dále tzv. hamza, která je označena jako [´]. Určitý člen je uváděn pouze u některých ustálených jmen či výrazů. Veškeré přepisy z hebrejštiny do latinky se řídí encyklopedií Judaismus od A do Z od doc. Bedřicha Noska. Psaní malého písmene u slova „žid“ je zvoleno, pokud se jedná

o náboženské hledisko. Velké písmena ve slově „Žid“ je užito, jde-li o příslušnost k národu.

TEORETICKO-METODOLOGICKÁ ČÁST

1 Konflikt, mír a násilí

Tato podkapitola představí základní pojmy, se kterými analýza pracuje a jimiž jsou konflikt, násilí a mír. Termín *konflikt* je odvozen z latinského slova „conflictus“ (srážka). Obecně se mu přisuzuje negativní či pozitivní vliv a považuje se za jev přirozený nebo nepřirozený. Výklad a chápání tohoto pojmu se přitom liší v závislosti na tom, která vědní disciplína ho užívá. V rámci společenských věd se studiem konfliktů primárně zabývá teorie konfliktu, která je pravděpodobně nejvíce rozvinuta v sociologii a mezinárodních vztazích. V rámci sociologie je konflikt nejčastěji definován jako sociální, tj. jako „*střet mezi sociálními skupinami, které mají ... vzájemně si odporující zájmy, postavení nebo ideologii ...; [sociální konflikt] se může projevit jako konflikt politický*“ (Pšeja [nedatováno]).

Obor mezinárodních vztahů zkoumá konflikt obvykle jako součást problému bezpečnosti, proto je často diskutován také v rámci studia války a míru (Pšeja [nedatováno]). Dle jednoho z předních představitelů mírových studií, Petera Wallensteena, se konflikt skládá ze tří nezbytných komponentů: nekompatibility (zájmů), jednání a aktérů. Samotný konflikt poté definuje jako „*sociální situaci, kdy minimálně dva aktéři (strany) ve stejný čas usilují o získání dostupného množství nedostatkových zdrojů*“ (Wallenstein, 2007: 16). V rámci studia řešení konfliktů nabízí podobnou definici také Louis Kriesberg, kdy „*sociální konflikt vzniká, když dvě nebo více osob či skupin manifestují své přesvědčení o tom, že mají neslučitelné cíle*“ (Kriesberg, 2012: 2). Sám Johan Galtung označuje konflikt jako rozpor, kdy minimálně dva různí aktéři (ať státní či nestátní) usilují o dosažení téhož cíle, přičemž tento rozpor poté často vede ke

vzájemné snaze jakýmkoli způsobem poškodit aktéra, který stojí v cestě za dosažením daného cíle, nebo vede až k úsilí o jeho zničení (Galtung, 1996: 70).

Prohlášení, zda se v určité situaci jedná o konflikt nebo ne, by mělo být otázkou hlubšího výzkumu. Konflikty totiž mohou probíhat v latentní podobě bez manifestace destruktivního chování, např. v podobě ozbrojeného boje. Pokud jsou však zaznamenány projevy fyzického či verbálního násilí a dalších nepřátelských postojů mezi danými aktéry (hrozba užití násilí, sankce apod.), pak lze v takovém případě s jistotou hovořit o existenci konfliktu (Galtung, 1996: 70–71).

Pro účely předkládané práce je vhodné využít kombinaci výše uvedených příkladů definic. Konflikt zde tak bude chápán jako jev, kdy minimálně dva aktéři sledují neslučitelné cíle, přičemž usilují o zničení svého protivníka jako prostředek dosažení svých cílů.

Součástí i příčinou konfliktu je existence *násilí*. Johan Galtung definuje násilí jako „*odvratitelné poškození základních lidských potřeb, obecněji života, snižující reálnou míru uspokojení potřeb, než jaká je potenciálně možná*“ (Galtung, 1990: 292). Jinými slovy, násilí je přítomno, pokud je s lidskými bytostmi nakládáno takovým způsobem, že aktuální naplnění somatických a mentálních potřeb jedince je pod úrovní jejich možného uspokojení.

Důležitý je zde rozdíl mezi *aktuálním* a *potenciálním* naplněním potřeb. Pokud potenciální převyšuje aktuální, pak je aktuální odvratitelné a pokud je odvratitelné, pak je zde přítomno násilí. Násilí vytváří rozdíl mezi aktuálním a potenciálním, přičemž nadále navyšuje propast mezi nimi. Pro ilustraci lze uvést situaci, kdy je obyvatelstvo zasaženo zemětřesením. V takovém případě jsou smrt nebo zranění obyvatelstva nevyhnutelná, a proto není dle zmíněné definice považována za násilí. Odepření lékařské pomoci zraněným, pokud jí bylo možné poskytnout, však již projevem násilí je, neboť by tak nebyla naplněna požadovaná míra potřeby obyvatel být ošetřen (Galtung, 1969: 168–169).

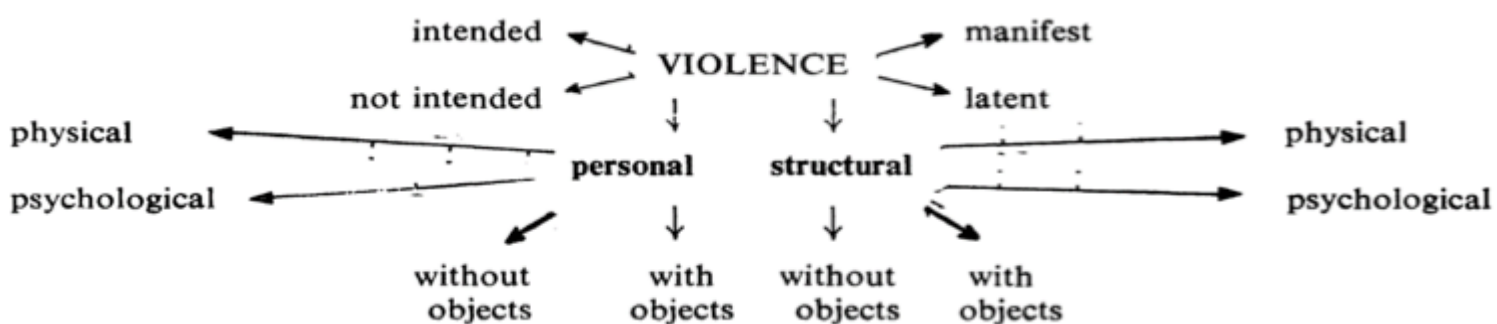
Galtung ve své definici odmítá úzké pojetí násilí vnímané pouze jako záměrné fyzické ublížení na zdraví či zabití, nýbrž prosazuje jeho širší koncept.

Na základě toho můžeme definovat šest důležitých dimenzí násilí (Galtung, 1969: 168).

První dimenzí je rozdíl mezi *fyzickým* a *psychologickým* násilím. Fyzické násilí zahrnuje veškerá tělesná poranění jednotlivce až po jeho úmyslné zabití. Psychologické násilí poškozuje duševní stav jednotlivce, přičemž zahrnuje *brainwashing*, indoktrinaci, lhaní, zastrašování atd. (Galtung, 1969: 169). Druhou důležitou dimenzí násilí je rozdíl mezi *negativním* a *pozitivním* přístupem k ovlivňování činnosti objektu násilí. Zde se jedná o systém odměn a trestů mezi subjektem a objektem násilí, kdy není objekt násilí pouze trestán, pokud činí, co si subjekt nepřeje, ale může být rovněž motivován poskytováním výhod k tomu, aby plnil vůli subjektu. Přestože v takové situaci nedochází k fyzickému poškození aktéra, jedná se o manipulaci a výsledkem zde opět může být naplnění potřeb objektu pod úrovní jejich optimální míry uspokojení. Zatřetí je třeba určit, zdali existuje *objekt*, na němž je páčáno násilí. Pokud osoba, skupina osob nebo národ používá – byť nezacílených, prostředků fyzického násilí, jako je vrhání kamenů, výstražná střelba nebo testování jaderných zbraní, tak zde existuje *hrozba* fyzického násilí. Také hrozba násilím je již považována za projev násilí, neboť demonstrace fyzického násilí může rovněž sloužit jako úmyslné páčání psychologického násilí s cílem zastrašit reálné nebo potencionální protivníky (Galtung, 1969: 170). Ve čtvrtém případě je důležité určit, zdali existuje *subjekt* (činitel) násilí. Pokud existuje konkrétní aktér, který činí násilí, potom lze takové násilí označit za *osobní* nebo *přímé*. Vyskytují se však také případy, kdy se takový aktér neobjevuje a kdy se tak jedná o násilí *nepřímé* neboli *strukturální*. V obou případech může docházet k zabíjení, ublížení nebo duševní deprivaci, ale v druhém případě je násilí obsaženo v samotném sociálním uspořádání – mezi jednotlivci, lidskými společnostmi nebo skupinami společností (aliancemi, regiony atd.) (Galtung, 1996: 2), které poukazuje na nevyvážené rozložení moci, nerovné životní podmínky a nerovnoměrnou distribuci zdrojů. Strukturální násilí lze označit také jako sociální nespravedlnost (Galtung, 1969: 171). Pro účely této práce bude koncept přímého a strukturálního násilí detailněji rozveden níže. Pátou dimenzí je rozdíl mezi

úmyslným a neúmyslným násilím. Pro výzkum jsou oba pojmy stejně relevantní, protože stěžejními jsou jejich negativní dopady na aktéry (Galtung, 1969: 172). Zašesté zde existuje zjevné a latentní násilí (*manifest and latent violence*). Zjevné násilí, ať už v podobě *přímého* nebo *strukturálního*, je možné vidět a pozorovat. *Latentní* násilí poukazuje na nestabilní situaci, kdy hrozí, že rychle poklesne aktuální míra možnosti uspokojení potřeb. Takováto situace nastává například „den, hodinu, minutu, vteřinu před vybuchnutím první bomby, vypuknutím palby, pěstním soubojem“ (Galtung, 1969: 172).

Obrázek 1

Zdroj: (Galtung, 1969: 173).

Mír byl (a některými autory doposud je) tradičně chápán v úzkém pojetí jako absence války, neboť válka byla zároveň ztotožňována s konfliktem. Mír a válka tak představovaly dva vzájemně se vylučující koncepty (Martín, 2005: 45).

V teorii Johana Galtunga však válka znamená pouze projev přímého násilí. Mír je poté chápán jako absence násilí (Galtung, 1969: 168). Nejedná se zde však pouze o absenci přímého násilí. Uvedený širší koncept násilí vedl jeho autora k vytvoření také širšího konceptu míru, kdy je mír považován za absenci všech výše uvedených dimenzí násilí (Galtung, 1969: 183).

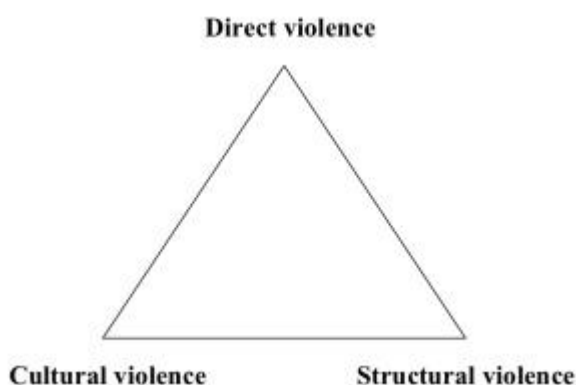
Paralelně k přímému a strukturálnímu násilí poté Galtung rozlišuje *negativní* a *pozitivní* mír. Negativní mír je chápán jako absence přímého násilí, zatímco strukturální a (nebo) kulturní násilí je nadále mezi aktéry přítomno. Absence strukturálního násilí je poté nazývána jako pozitivní mír. Aby nastal

komplexní mír, musí být dosaženo negativního i pozitivního míru (Galtung, 1969: 184).

2 Trojúhelník násilí

Johan Galtung rozlišuje tři základní kategorie násilí – přímé, strukturální a kulturní, přičemž předpokládá, že mezi těmito kategoriemi existují vzájemné vztahy a kauzální vazby, které lze jednoduše znázornit pomocí tzv. trojúhelníku násilí.¹ Dle Galtunga je násilí deprivací potřeb a jednou z reakcí na tuto deprivaci je přímé násilí. Vzniká tak jednoduchý předpoklad, že násilí plodí násilí (Galtung, 1990: 295).

Obrázek 2

Zdroj: (Afzaal 2012).

Obvykle probíhají kauzální vazby od kulturního, přes strukturální po přímé násilí. V takovém případě existují aspekty kultury, které učí, nabádají a ponoukají k tomu, aby bylo vykořisťování nebo represe vůči ostatním vnímány jako normální a přirozené. To tvoří vhodné prostředí pro vznik nebo zachování násilné sociální struktury a existenci strukturálního násilí. Po určitém čase se ze

¹ Některé práce používají rovněž pojem pyramida násilí. V praxi se jedná o totéž jako trojúhelník násilí. Pro účely této práce však bude využíván pouze pojem trojúhelník násilí, který dle názoru autorky jednoznačněji implikuje rovnost vztahů mezi danými kategoriemi násilí.

strany oběti objeví přímé násilí jako obrana proti násilí strukturálnímu a mnohdy následně odezva za účelem udržení násilné struktury ze strany subjektu násilí (Galtung, 1996: 200).

Řetězec násilí však může započít ve kterémkoliv z vrcholů trojúhelníku násilí. Z dlouhotrvajícího přímého násilí se tak může zrodit násilná sociální struktura, která se zapíše do kolektivního vědomí obětí a postupně se stane součástí kultury (Galtung, 1996: 200). Dále může mít cyklus násilí své kořeny ve strukturálním násilí, kdy například sociální diferenciaci postupně přeroste v nerovnoměrnou distribuci zdrojů. Takové uspořádání může být ospravedlněno některými aspekty kultury, přičemž povede k obranné reakci ze strany slabšího aktéra v podobě přímého násilí.

Násilí se však může zrodit také v kombinaci např. s přímým a strukturálním násilím, kdy jedna ze zneprátených skupin nakládá s druhou tak špatně, že cítí potřebu kulturního odůvodnění pro násilné činy. Obecně však existuje několik možných variant pro vznik řetězce násilí (Galtung, 1990: 295).

2.1 Přímé a strukturální násilí

Jak již bylo výše zmíněno, násilí lze definovat jako odvrátitelné poškození základních lidských potřeb. Johan Galtung rozlišuje čtyři kategorie těchto základních potřeb: potřebu přežití, blahobytu, identity a svobody. V rámci kategorie přímého a strukturálního násilí odpovídá jednotlivým potřebám konkrétní násilný čin, který je v rozporu s naplněním dané potřeby (viz Tabulka 1) (Galtung, 1990: 292).

Tabulka 1

Kategorie násilí	Potřeba			
	Přežití	Blahobytu	Identity	Svobody
Přímé	Zabití	Těžké ublížení na zdraví Obléhání, sankce Bída	Desocializace Resocializace Občanství „druhé kategorie“	Represe Věznění Vyhoštění
Strukturální	Vykořisťování A	Vykořisťování B	Penetrace Segmentace	Marginalizace Fragmentace

Zdroj: (Galtung, 1990: 292 [přeložila autorka])

Projevy násilí uvedené v tabulce jsou spíše obecného charakteru a lze je podrobněji konkretizovat. Zaměříme-li se nejprve na kategorii přímého násilí, tak pojem „zabití“ v sobě, mimo válečných lidských ztrát, zahrnuje např. také *genocidu* nebo *holocaust*. Pod projevy *těžkého ublížení na zdraví* je uvedeno *obléhání* a *sankce*, které mohou vést k úmyslnému zabíjení obětí skrze hladovění, podvýživu nebo nedostatku zdravotní péče. Zabití v takovém případě probíhá nepřímě, kdy dá subjekt objektu násilí „šanci“ podrobit se a vzdát se tak potřeby identity a svobody namísto ztráty svého života (Galtung, 1990: 293).

Potřeba identity se týká zejména kulturní a duchovní oblasti lidského života a socializace jedince. Tato potřeba je obvykle upírána dvěma zásadními způsoby. Tím prvním je *desocializace*, tj. nedobrovolným odtržením od vlastní kultury jedince. Druhým krokem je poté *resocializace*, čili nedobrovolné začlenění do cizí kultury, např. nuceným zákazem vlastního a užíváním cizího jazyka. Oba aspekty násilné socializace se zpravidla objevují v rámci občanství „druhé kategorie“, kdy je určité skupině obyvatelstva vnucena dominantní kultura, a to i v soukromé sféře života.

Kategorie *represí* zahrnuje nedobrovolné omezení svobody pohybu a chování jedince skrze zadržování ve věznicích, koncentračních táborech nebo skrze násilné deportace (Galtung, 1990: 293).

Kategorie strukturálního násilí vyžaduje obraz násilné sociální struktury a diskurs, ve kterém lze identifikovat jeho aspekty a vztah k základním lidským potřebám. Dle J. Galtunga stojí v centru násilné struktury vykořisťování, což znamená existenci nadřazeného či zvýhodněného aktéra nebo aktérů (*topdogs*), kteří z působení v rámci struktury získávají více než aktér nebo aktéři podřízení (*underdogs*). Jinými slovy zde dochází k „nerovné směně“, kdy může být podřízený aktér znevýhodněný do té míry, že následkem toho zemře. V takovém případě se jedná například o dlouhodobé hladovění (viz Tabulka 1 – *Vykořisťování A*). Oběti násilné struktury mohou být také nedobrovolně ponechávány ve stavu permanentní bídy zahrnující například dlouhodobou podvýživu a nedostatek zdravotní péče (viz Tabulka 1 – *Vykořisťování B*) (Galtung, 1996: 198).

Násilná struktura (stejně jako přímé násilí) nezanechává negativní dopady jen na lidském těle, nýbrž ovlivňuje také psychický stav člověka. Pojmy *penetrace*, *segmentace*, *marginalizace* a *fragmentace* ve své podstatě představují formu represe zabudovanou ve struktuře. Nadřazený aktér se pomocí *penetrace* infiltruje mezi podřízené aktéry a v kombinaci se *segmentací* mu umožní pouze částečný pohled na to, co se ve struktuře odehrává. Poté za použití *marginalizace* udržuje podřízené aktéry na okraji struktury a pomocí *fragmentace* je drží vzájemně oddělené. Cílem *penetrace*, *segmentace*, *marginalizace* a *fragmentace* je zejména zabránit tvorbě uvědomění a mobilizace, které tvoří vhodné podmínky pro boj proti vykořisťování (Galtung, 1996: 199).

2.2 Kulturní násilí

V 80. letech Johan Galtung dále obohatil svou teorii o koncept kulturního násilí, který spolu s přímým a strukturálním vytváří model trojúhelníku násilí.

Kulturním násilím jsou míněny „*všechny aspekty kultury a symboly naší existence – ilustrované náboženstvím a ideologií, jazykem a uměním, empirickými a formálními vědami (logika, matematika) – které mohou být použity k ospravedlnění nebo legitimaci přímého nebo strukturálního násilí*“ (Galtung, 1990: 291). Zkoumání kulturního násilí se tak soustředí na způsob, jakým je akt přímého násilí a realita strukturálního násilí legitimována a předkládána společnosti jako akceptovatelná. Definice však odkazuje pouze na aspekty kultury a ne na kulturu jako celek, neboť zde není předpokládána existence násilných kultur jako takových (Galtung, 1990: 291–292).

Vzhledem k omezenému rozsahu práce a charakteru aktérů analyzovaného konfliktu bude v této kategorii násilí věnována pozornost pouze aspektům násilí nacházejících se v náboženství a ideologii.

V každém náboženství je obsaženo určité posvátno, které je nejčastěji obecně nazýváno bohem. Vztaženo na tři největší světová náboženství – judaismus, křesťanství a islám – je bůh chápán jako ekvivalent dobra a nejvyšší dokonalosti. K němu paralelně existuje protipól, satan, představující zlo. Jisté skupiny lidí (národy, společenské třídy, muži, „běloši“, muslimové, židé atd.) se považují za vyvolené „svým“ bohem nebo bližší transcendentnímu dobru, než „ti druzí“, kteří jsou odlišní a kteří jsou připodobňováni k satanovi nebo spojováni s transcendentním zlem. Toto rozdělení vede k dichotomii „na bohem vyvolené / náležející dobru“ a na „náležející satanovi / zlu“ (viz Tabulka 2) (Galtung, 1990: 296–297).

Tabulka 2

Náležející „dobru“	Náležející „zlu“	Následky
Lidské bytosti	Zvířata, rostliny, příroda	Ekocida
Muži	Ženy	Sexismus, hon na čarodějnice
Bohem vyvolení	Ti druzí	Nacionalismus, imperialismus

„Bílí“	„Barevní“	Rasismus, kolonialismus
Vyšší třídy	Nižší třídy	Vykořisťování
Praví věřící	Heretici, pohané	Inkvizice

Zdroj: (Galtung, 1990: 297 [přeložila autorka])

Uvedená tabulka ukazuje několik praktických příkladů zmíněné dichotomie, včetně jejich vlivu na tvorbu ideologií a politik. Charakteristikou „vyvolených“ je vyvyšování a uznávání vlastní hodnoty oproti hodnotě „těch druhých“. Toto vytváří vhodné podmínky pro vznik strukturálního násilí ve formě vykořisťování a represí ze strany „vyvolených“ nebo jako ospravedlnění pro užití přímého násilí (Galtung, 1990: 298).

Galtungovým předpokladem je, že dichotomie „bohem vyvolení“ a „ti druzí“, která se týká také námi sledovaných aktérů analýzy, ústí do vzniku ideologie nacionalismu, v některých případech sloužícího jako státní ideologie. Stát nebo národ může sám sebe vidět jako následovníka Boha, a tudíž oprávněného rozhodovat o životě a smrti (druhých). Přímé násilí, včetně vedení válek, je tak ospravedlňováno ve jménu národa nebo národa a boha zároveň (Galtung, 1990: 299).

3 Metodologický postup

V empirické části práce jsou výše uvedené projevy přímého, strukturálního a kulturního násilí aplikovány na konflikt mezi organizací Hizballáh a státem Izrael. První kapitola empirické části stručně představuje aktéry konfliktu a popisuje situaci na území, kde se konflikt odehrává. Tato úvodní kapitola slouží pro uvedení do problematiky regionu a poskytuje podklady pro srovnání situace před a po vypuknutí konfliktu.

V rámci kapitoly přímého násilí jsou sledovány jednotlivé ozbrojené střety mezi Hizballáhem a Izraelem, jak šly chronologicky za sebou v období od vzniku Hizballáhu až do konce roku 2006. Vzhledem k omezenému rozsahu práce jsou

sledovány zejména významnější ozbrojené střety mezi primárními aktéry konfliktu. Přímé násilí je měřeno počtem lidských (vojenských i civilních) ztrát a množstvím raněných na obou stranách konfliktu. Stejně tak jsou sledovány případy obléhání, sankcí a materiálních ztrát vedoucích ke ztížení života civilního obyvatelstva zasaženého konfliktem. Sledovány jsou rovněž případy represí, jako je například neoprávněné věznění (viz Tabulka 1).

Jak již bylo výše uvedeno, pro analýzu strukturálního násilí je třeba definovat násilnou strukturu. Tato práce se opírá o tvrzení, že násilnou strukturu nelze považovat za objektivně daný a neměnný jev. Násilná struktura je zde proto definována na základě toho, jak ji vnímají aktéři konfliktu. I v tomto bodě je však nutné vzít v úvahu, že určitá struktura je považována za násilnou pouze ze strany jedné skupiny aktérů – a to aktérů slabších nebo znevýhodněných touto strukturou. Pokud proto chceme definovat násilnou strukturu pro konkrétní konflikt, je nutné zjistit, jak ji vnímá slabší / znevýhodněný aktér daného konfliktu. Za slabšího aktéra v konfliktu mezi Hizballáhem a Izraelem (měřeno počtem a kvalitou vojenského vybavení a bojeschopných mužů) je obecně považován Hizballáh – potažmo ší'itské obyvatelstvo jižního Libanonu, které je primární obětí asymetrického postavení mezi Hizballáhem a Izraelem.

Zdrojem pro získání informací o představě Hizballáhu o násilné struktuře je tzv. Otevřený dopis, základní dokument stanovující identitu, cíle a ideologii Hizballáhu, vydaný samotnou organizací. Dokument je veřejnosti k dispozici v arabském originálním znění nebo v anglickém překladu. Anglický překlad však není úplný, proto je pro větší obsahovou přesnost v této práci čerpáno z arabského originálu.

Z obsahu Otevřeného dopisu vyplývá, že násilná struktura představuje pro Hizballáh kolonialismus Spojených států, Francie a Izraele. Hnutí považuje za nespravedlivé rovněž vnitropolitické uspořádání Libanonu (Hizballáh, 1985: 7). Pro snazší analytické uchopení násilné struktury vnímané Hizballáhem je pro účely této práce tato struktura rozdělena na globální, regionální a státní úroveň. Analýza globální úrovně násilné struktury se zaměřuje na systém uspořádání světa po první světové válce, které vedlo k ustanovení mandátní správy na

Blízkém východě a které později umožnilo vznik Izraele. Regionální úroveň násilné struktury se zaměřuje na izraelskou okupaci jižního Libanonu a jejích dopadů na životní úroveň obyvatelstva. Sledovány jsou rovněž další kategorie strukturálního násilí (*penetrace, segmentace, marginalizace* nebo *fragmentace*), které se v rámci konfliktu objevují. Státní úroveň násilné struktury by zahrnovala stav ší'itské komunity v rámci sektářského socio-politického uspořádání uvnitř Libanonu. Přestože tato úroveň měla podíl na vzniku a formování Hizballáhu, nesouvisí přímo se zkoumaným konfliktem, a proto se jí tato práce nevěnuje.

Aktéři konfliktu analyzovaného v této práci – Stát Izrael a organizace Hizballáh – náleží k dvěma ze tří světových náboženství, judaismu a islámu. Kapitola věnovaná kulturnímu násilí se proto podrobněji zabývá tím, jak oba aktéři vnímají sami sebe jako „Bohem vyvolené“ a jak se toto vnímání projevuje v rámci konfliktu při tvorbě jejich ideologie a praktických politik dle výše uvedené teorie.

EMPIRICKÁ ČÁST

4 Situace v jižním Libanonu a severním Izraeli před vznikem hnutí Hizballáh

Libanonská republika je administrativně dělena do šesti provincií: Biqá^c, Bejrút, Severní Libanon (*aš-Šamál*), Jižní Libanon (*al-Džanúb*), Hora Libanon (*Džabal Lubnán*) a Nabatíje (CIA [nedatováno]). Geografická oblast jižního Libanonu se skládá z provincie Jižní Libanon a Nabatíje. Hlavní provinciální město Jižního Libanonu je Sajdá, mezi další významná města patří Týr a Džezín. Provincii Nabatíje připadá hlavní město Nabatíje, další významná města představuje Hásbíja, Mardža^cún a Bint Džbejl. Pro oblast jižního Libanonu je obecně zažitý název Jih (*al-Džanúb*). Obyvatelstvo zde zahrnuje všechny náboženské konfese, výraznou většinu však tvoří ší'ité (UNHCR 2014).

První zmínky o ší'itech na území dnešního Libanonu pochází z 9. století, kdy osidlovali oblast mezi řekou Awwali a Galileou. Celé toto území je známé také jako Džabal 'Ámil. Zbytek se koncentroval na severu údolí Biqá' (Alagha, 2006: 19). Obě ší'itské oblasti se však od sebe lišily. Zatímco ší'ité na jihu Libanonu představovali zemědělskou feudální komunitu, kde vládli lokální vůdci (*zu'amá*) společně s náboženskými představiteli, severní Biqá' bylo charakteristické klanovým uspořádáním a důrazem na čest, která regulovala společenské normy. Obecně však po většinu své historie žili libanonští ší'ité ve stínu majoritního sunnitského obyvatelstva a tradičně je pojily silné vazby s Íránem (Alagha, 2006: 20–21).

V polovině 20. století se stali součástí obyvatelstva jižního Libanonu také palestinští Arabové. Založení Státu Izrael spojený s opakujícími se střety mezi Araby a Židy a zejména masakr palestinské vesnice Dejr Jásín rozpoutaly palestinskou uprchlickou krizi. Během krátké doby uprchlo několik set tisíc Palestinců do okolních arabských zemích, přičemž desetitisíce se jich uchýlily do sousedního Libanonu (Čejka, 2015: 74). Organizace UNRWA (Agentura OSN pro palestinské uprchlíky na Blízkém východě) uvádí, že v roce 1950 se v Libanonu nacházelo 127 600 registrovaných palestinských uprchlíků, přičemž v roce 1975 tento počet vzrostl na 196 855 (Čejka, 2015: 74–76). Na území celého Libanonu (a okolních států) tak vznikla řada palestinských uprchlických táborů. Na jihu Libanonu bylo zřízeno táborů pět: 'Ajn al-Hilwe, Mije Mije, Burdž Šamálí, Rašídíja a al-Buss. Velký počet Palestinců se rovněž uchýlil do měst Sajdá a Týr (UNHCR 2014).

Většinu uprchlíků v Libanonu představovali Palestinci z Galileje. Tato oblast se roku 1948 stala součástí Státu Izrael, nicméně židovští osadníci se jí zprvu spíše vyhýbali kvůli tradičně silnému arabskému osídlení (Krupp, 2013: 22). Aby izraelská vláda o toto území nepřišla, již od 50. let tam výrazně podporovala vznik židovských osad a judaizaci Galileje. V roce 1964 zde existovalo již 200 osad a uprostřed arabských vesnic byla vybudována dvě hlavní okresní města, Horní Nazaret a Karmiel, přičemž počet Židů převyšoval počet Arabů v poměru 3:2 (McDowall, 1991: 131). V dalších letech se však vlivem

vyšší arabské porodnosti začal podíl obyvatelstva Galileje opět vyvíjet ve prospěch Palestinců a politika judaizace tohoto regionu tak byla znovu posílena (Krupp, 2013: 90). Celkový počet obyvatel v severním Izraeli byl na počátku 60. let přibližně 337 100 (Central Bureau of Statistics 2013).

Mezi Libanonci z Jihu a Palestinci z Galileje tradičně panovaly dobré vztahy, podpořené zejména lokální obchodní činností, a příliv uprchlíků tak zpočátku výrazně nenarušoval rovnováhu regionu. Zásadní změna však přišla po Šestidenní válce (1967), z níž vyšel vítězně Izrael na úkor poražených arabských států. V reakci na diskreditaci arabských armád začaly při palestinských uprchlických táborech vznikat palestinské militantní organizace, které prováděly útoky na izraelské vojáky a osadníky v přilehlých hraničních oblastech, zejména v Libanonu a Jordánsku (Harris, 2006: 151–152). V Libanonu brzy vedla palestinská militantní činnost ke sporům mezi Palestinci a libanonskou armádou, jež se snažila činnosti ozbrojených skupin zamezit. Do toho nicméně zasáhl konec Šestidenní války a Káhirska dohoda z roku 1969, která Palestincům udělila právo provádět operace proti Izraeli z území Libanonu². Palestinské bojůvky budovaly své základny mimo uprchlické tábory v sunnitských a ší'itských oblastech, zejména v okolí měst Chajám, Mardžá'ún a Bint Džbejl. Ačkoliv část místního libanonského obyvatelstva s Palestinci sympatizovala, většina – převážně křesťané, se obávala následků jejich aktivit (Bajdún, 1992: 1–2).

Dne 16. září 1970 rovněž v Jordánsku došlo k tzv. Černému září, kdy král Husajn vojensky zakročil proti palestinským radikálům - zejména z Organizace pro osvobození Palestiny, kteří svou militantní činností ohrožovali stabilitu státu a vládnoucího režimu. Po několika měsících palestinsko-jordánské občanské války byla v Jordánsku zrušena velitelství všech radikálních palestinských organizací. Většina palestinských bojovníků se poté přesunula do jižního Libanonu, kde pokračovala ve svých guerillových aktivitách (Čejka, 2011: 132) a

² Podepsáním smlouvy souhlasila libanonská vláda s přítomností palestinského hnutí odporu na svém území s tím, že mu dává právo na omezené množství zbraní v uprchlických táborech a dovoluje jeho členům vstupovat do pohraničních oblastí sousedících s Izraelem, ovšem jen za podmínky respektování libanonské suverenity (Homola, 2009: 51).

od konce šedesátých let tak započaly pravidelné přeshraniční střety mezi Palestinci a Izraelci (Bajdún, 1992: 3).

Od počátku 70. let docházelo k postupnému nárůstu pohraničních srážek mezi palestinskými *fidájiny* a Izraelem, který byl znepokojený rostoucí palestinskou vojenskou přítomností v blízkosti libanonsko-izraelských hranic. V reakci na palestinské přeshraniční výpady se Izrael čas od času uchýloval ke vzdušným a dělostřeleckým útokům na palestinské uprchlické tábory a poté na vojenské základny tamních hnutí odporu. K prvnímu pozemnímu izraelskému útoku proti *fidájínům* došlo v květnu roku 1970 v oblasti Arqúbu pod pohořím Hermon. Měsíc na to došlo ze strany Izraele k ostřelování města Bint Džbejl, při kterém – kromě radikálů - zahynulo a byla zraněn také civilní obyvatelstvo. Počet izraelských pozemních i leteckých vpádů do libanonského pohraničí se nadále zvyšoval, přičemž jeden z masivnějších útoků se odehrál v září roku 1972 v odvetě za vraždu izraelských sportovců na Olympijských hrách v Mnichově, kterou měli na svědomí palestinští radikálové. Během útoku setrvaly izraelské jednotky na území jižního Libanonu 40 hodin, přičemž výsledkem bylo zabití 140 Palestinců a Libanonců, mezi nimi 80 civilistů (Bajdún, 1992: 4). V dalších dnech Izrael zaútočil na 16 libanonských vesnic a zničil 130 domů (Čejka, 2011: 138).

Nejčastějším cílem izraelských útoků z počátku 70. let byla již zmíněná oblast Arqúbu, kde došlo k zabití desítek obyvatel a zpusťování tamních vesnic. Výjimkou však nebylo ani ostřelování Bejrútu, který byl sídlem generálních štábů řady palestinských organizací. Příhraniční oblast Libanonu byla Izraelci pojmenována jako „*Fatahland*, na němž si libanonská vláda neumí sama udělat pořádek“ (Homola, 2009: 56). Generál Šaron zažádal, aby „*izraelské jednotky změnilly jižní Libanon v zemi nikoho*“ (Homola, 2009: 60).

Dne 11. dubna 1974 došlo k masakru v severoizraelském městě Kirjat Šmona, ke kterému se přihlásila radikálně levicová Lidová fronta pro osvobození Palestiny. Výsledkem tohoto útoku bylo 18 mrtvých. O měsíc později se odehrál další masakr na severu Izraele ve městě Maalot. Členové radikální Demokratické fronty pro osvobození Palestiny usídlení v Libanonu zabili při útoku 21 školáků a

4 dospělé civilisty (Čejka, 2011: 148). Odpovědí Izraele na tento útok bylo intenzivní bombardování jižního Libanonu. Dne 8. července rovněž izraelské námořnictvo potopilo 21 libanonských rybářských lodí u pobřeží města Týru (Čejka, 2011: 149).

Na přelomu března a dubna roku 1975 vypukla v Libanonu takřka dvě dekady trvající občanská válka.³ V prvním roce války se boje, které propukly v ostatních částech země, jižního Libanonu nedotkly. Poklesla pouze životní úroveň tamního obyvatelstva, kdy došlo k úpadku vesnic a kolísání počtu obyvatelstva, které původně prchlo před izraelskými útoky a nyní se uchýlovalo zpět před násilím vypuknuvším v jiných částech Libanonu (Bajdún, 1992: 5). Nestabilita v regionu způsobená činností palestinských militantních skupin a později také občanské války vedly ke sblížení křesťanského obyvatelstva jižního Libanonu s Izraelem, o kterém bude blíže pojednáno v jiné části práce. Důležitým okamžikem válečných let se v tomto smyslu stalo vytvoření tzv. Jiholibanonské armády (JLA)⁴ schválené a později i podporované Izraelem (Schulze, 2012: 62–63).

V listopadu roku 1977 palestinstí radikálové zaútočili vystřelením rakety Kaťuša z jižního Libanonu na severoizraelské město Naháríja. Útok si vyžádal 3 lidské oběti a odpovědí Izraele bylo ostřelování města Týros (Čejka, 2011:

³ Rozbuškou konfliktu se stal útok na autobus převážející palestinské rodiny křesťanskou čtvrtí ^cAin al-Rúmmána na předměstí Bejrútu. Za útokem stála skupina falangistů, kteří střelbou ze samopalů usmrtili 34 osob. Večer téhož dne začali Palestinci raketami ostřelovat křesťanskou čtvrť Ašrafíja (Homola, 2009: 63). Primární příčinou konfliktu však byla politická a společensko-ekonomická nerovnováha mezi křesťany a muslimskými komunitami. Libanonský politický systém zaručuje komunitní dělbu moci na základě sčítání lidu z roku 1932, kdy je úřad prezidenta přidělován maronitským křesťanům, křeslo premiéra sunnitským muslimům a post předsedy parlamentu ší'itským muslimům. Demografická situace v zemi se však přirozeným způsobem vyvinula ve prospěch muslimů, k čemuž přispěl také značný příliv palestinských uprchlíků. Libanonští křesťané se tak obávali politických změn, které by jim přinesly nevýhody minoritního postavení. Jako jedinou garanci své náboženské a kulturní svobody spatřovali *status quo*. Libanonští muslimové naproti tomu požadovali politickou reformu (Schulze, 2012: 62). Do probíhající občanské války zasahovaly také další státy regionu – Sýrie a Izrael. Válka byla oficiálně ukončena až 4. května 1991, poté co zneprátněné milice opustily všechny oblasti Bejrútu a byla schválena nová vláda, která převzala moc v zemi (Homola, 2009: 124–125).

⁴ Nejdříve jako tzv. Armáda svobodného Libanonu se roku 1976 odštěpila od libanonské armády. V jejím čele stál major Sa'ad Haddád, příslušník řecké ortodoxní církve. Působila v nárazníkové oblasti u izraelské hranice, kde přispívala k ochraně Izraele (Čejka, 2011: 159).

162), který byl spolu s městem Sajdá *de facto* pod kontrolou OOP (Herzog, 2008: 468). V důsledku palestinské militantní činnosti a následných tvrdých izraelských odvet opustilo mnoho obyvatel jižního Libanonu své domovy. Například město Bint Džbejl čítalo do srpna 1976 okolo 24 000 obyvatel, zatímco během roku 1977 tento počet klesl na pouhých 400 osob. I další z větších libanonských pohraničních měst, Chajjám, zaznamenalo drastický úbytek z původně 20 000 obyvatel (Bajdún, 1992: 11).

Dne 11. března roku 1978 se členové Fatahu po příplutí z Libanonu vylodili u izraelské Haify. Následně unesli autobus a přinutili řidiče jet směrem na Tel-Aviv. Výsledkem přepadení bylo 35 mrtvých a 100 zraněných obyvatel Izraele (Čejka, 2011: 163). Již o tři dny později, 14. března, zahájil Izrael v reakci na tuto událost tzv. operaci Lítání. V síle 25 000 vojáků s tanky, děly a za podpory letectva podnikl Izrael první masivní invazi do jižního Libanonu (Homola, 2009: 85). Cílem operace bylo „*potrestat OOP a zničit její infrastrukturu jižně od (libanonské) řeky Lítání*“ (Schultze, 2012: 63), přestože oficiálně mělo dojít k obléhání pouze desetakilometrového pásma severně od izraelských hranic (Bajdún, 1992: 11).

Libanonská vláda se následně odvolala k Radě bezpečnosti OSN, která 19. března 1978 rozhodla, že vytvoří „*nárazníkovou oblast, jež by zajistila Libanonu integritu území, suverenitu a politickou nezávislost v rámci jeho uznaných hranic*“ (Homola, 2009: 85). Na základě rezolucí 425 a 426 Rady bezpečnosti mělo rovněž dojít k okamžitému stažení izraelských vojsk z území Libanonu a zabránění palestinských provokací. Na implementaci rezolucí měly dohlížet peacekeepingové jednotky UNIFIL (Interim Force in Lebanon), které čítaly 4 000 vojáků. Jednotkám bylo vyhrazeno území mezi řekou Lítání a libanonsko-izraelskou hranicí. Přestože se na silný nátlak mezinárodního společenství izraelská armáda v červnu téhož roku z oblastí jižního Libanonu stáhla, ponechala si část libanonského území podél hranic, kde vytvořila svou

„bezpečnostní zónu“. Kontrolu nad tímto územím⁵, v zastoupení Izraele, vykonávala Jiholibanonská armáda. Jednotky UNIFIL se tak ocitly v sevření mezi OOP a milicí Sa'ada Haddáda (Harris, 2006: 168).

Během izraelské invaze byla zničena řada, zejména muslimských, jiholibanonských měst a vesnic, kam vtrhla izraelská armáda. Ve městě Bint Džbejl donutili izraelští vojáci 400 zbývajících obyvatel, kteří neopustili své domovy, shromáždit se okolo místního jezírka, kde byli nuceni za přísného dozoru setrvat bez přístřeší po tři dny. Během té doby Izraelci a jejich spojenci z řad JLA důkladně prozkoumávali budovy města bez souhlasu jejich majitelů, přičemž řadu z nich vyplenili a srovnali se zemí ty, ve kterých našli důkazy palestinské přítomnosti. Podobně postupovala izraelská armáda na celém obsazeném území a tisíce obyvatel se tak ocitly bez přístřeší a mnozí byli zabiti. Po několika týdnech od invaze bylo dovoleno obyvatelům, kteří uprchli, vrátit se zpět do svých zničených vesnic. Nicméně vracet se mohli pouze postupně a v malých skupinách, přičemž v každé vesnici byla pečlivě ověřována jejich identita (Bajdún, 1992: 12). Invaze si mimo materiálních škod vyžádala celkem 700 mrtvých z řad Palestinců a Libanonců (Čejka, 2011: 164).

Od konce 60. let se tak jižní Libanon stal oblastí, odkud byly pravidelně prováděny palestinské teroristické útoky na vojenské i civilní cíle v severním Izraeli. Tyto útoky přirozeně nezůstaly bez odezvy a izraelská armáda reagovala vojenskými zákroky proti Palestincům, které měly v letech 1972 a 1978 podobu rozsáhlejších invazí. Ačkoli byly tyto izraelské „trestné výpravy“ zacílené primárně na palestinské bojovníky a jejich základny, oběťmi se stalo také častokrát nevinné libanonské civilní obyvatelstvo. Během velké izraelské invaze roku 1978 poprvé došlo ke krátké okupaci jižního Libanonu ze strany Izraele provázené neoprávněnými domovními prohlídkami a řadou civilních a materiálních ztrát. Přestože se podařilo činnost palestinských bojovníků

⁵ Území jižního Libanonu okupované Izraelem bylo později nazýváno také jako tzv. Haddadland. Roku 1979 zde dokonce Sa'ad Haddád, na ploše cca 800 km², vyhlásil nezávislost Jižního Libanonu (Homola, 2009: 85–86).

eliminovat, na počátku 80. let se v jižním Libanonu, ale i přilehlém údolí Biqá^c a jižních předměstích Bejrútu, objevil nový aktér – hnutí Hizballáh.

5 Aktéři konfliktu

5.1 Izrael

K oficiálnímu založení Státu Izrael došlo dne 14. května 1948, poté co Valné shromáždění Organizace spojených národů (OSN) v listopadu 1947 výraznou většinou hlasů rozhodlo o rozdělení území Palestiny⁶ mezi židovský a arabský stát.

Úvahy o vytvoření moderního židovského státu se zrodily v 19. století v rámci sionistického hnutí (blíže viz kapitola 2.3). Přední zastánci Světové sionistické organizace usilovali o mezinárodní uznání historicky podloženého práva Židů na osídlení Palestiny (Herzog, 2008: 11), která byla po několik staletí pod nadvládou Osmanské říše a roku 1919 se stala součástí britské mandátní správy.

Již roku 1917 vydala britská vláda tzv. Balfourovu deklaraci, která oficiálně zaručovala vznik židovské domoviny s ohledem na práva tamějšího arabského obyvatelstva. Příslibu nezávislosti se dostalo rovněž arabským vůdcům, kteří se však domnívali, že daná záruka se vztahuje také na území Palestiny v rámci tzv. Velké Sýrie. V době vydání deklarace žilo v Palestině již 85 000 Židů (Herzog, 2008: 12). Tito lidé však představovali původní židovské obyvatelstvo sídlící v oblasti po staletí. Nicméně během britského mandátu až do vyhlášení vzniku Izraele stoupl vlivem židovského přistěhovalectví tento počet až sedminásobně na cca 600 000 osob (Herzog, 2008: 12).

Období mezi dvěma světovými válkami v Palestině se neslo zejména ve znamení budování institucí, které později poskytly rámec pro nový izraelský

⁶ V době britského mandátu (1919–1948) zahrnovala Palestina mimo Západního břehu Jordánu také oblast Zajordánska na východním břehu Jordánu (Ježová, 2011: 118).

stát.⁷ Vytváření arabských institucí však neprobíhalo stejným tempem jako institucí židovských, neboť palestinští Arabové zůstávali rozdělení náboženskými, rodinnými a regionálními vazbami (Herzog, 2008: 13). Období dvacátých a zejména třicátých let bylo rovněž charakteristické rostoucím napětím mezi místním arabským a narůstajícím židovským obyvatelstvem. V letech 1922, 1929 a 1936 došlo ze strany palestinských Arabů k řadě nepokojů, podněcovaných zejména jeruzalémským Velkým muftím Hadžim Amínem al-Husajním (Herzog, 2008: 12), které vedly k omezení židovského přistěhovalectví roku 1939 (Ježová, 2011: 118).

V tomto období dospěla britská královská komise k názoru, že vyhlídky na mírové soužití Židů a Arabů a sladění jejich národních zájmů jsou mizivé, a navrhla tak rozdělit Palestinu na židovský a arabský stát připojený k Zajordánsku, přičemž Jeruzalém zůstane pod mandátní správou. Zatímco se tento návrh setkal s poměrně kladnou odezvou ze strany židovské komunity, Arabové jej odmítli.

Roku 1947 se nakonec Velká Británie rozhodla vzdát mandátu a předala otázku rozdělení Palestiny OSN. Rozhodnutím Valného shromáždění byla ustanovena speciální komise, jež na základě terénního šetření vypracovala plán na vytvoření židovského a arabského státu, který byl 29. listopadu téhož roku na půdě OSN přijat (Herzog, 2008: 14).

Ihned po vyhlášení samostatnosti byl nově vzniklý stát napaden svými arabskými sousedy, což vyústilo v první arabsko-izraelskou válku (1948–1949), ze které vyšel Izrael vítězně a se ziskem dalšího území.⁸ Arabsko-izraelský konflikt se tak naplno rozhořel a následovaly další války. V roce 1967 to byla tzv. šestidenní válka, v níž se Izraeli podařilo obsadit další území – strategické Golanské výšiny, Sinajský poloostrov, Pásmo Gazy, Západní břeh Jordánu a

⁷ Mezi nově vzniklé instituce v té době patřila například Hebrejská universita v Jeruzalémě, podzemní obranná instituce Hagana, ale také řada politických stran, včetně všeobecného sdružení pracujících zvaného Histadrut (Herzog, 2008: 12).

⁸ Zásahem OSN došlo k podepsání dohody o příměří, která Izraeli zajistila na základě stanovení tzv. zelené linie o 21 % větší území, než které mu bylo přiznáno původním návrhem OSN (Herzog, 2008: 16).

navíc východní Jeruzalém. Do roku 1970 probíhala mezi Egyptem a Izraelem tzv. opotřebovací válka, která se omezovala spíše na sporadické vzájemné bombardování a nakonec byla kvůli zhoršující se ekonomické situaci obou zemí ukončena (Schulze, 2012: 45–46). Nejúspěšnější útok arabských ozbrojených sil vůči Izraeli představovala Jomkippurská válka z roku 1973, která je zároveň poslední arabsko-izraelskou válkou. Přestože vyšel Izrael z této války opět vítězně, byl nucen vzdát se části okupovaných území⁹ a utrpěl značné ekonomické i lidské ztráty (Ježová, 2011: 120).

Přestože v následujících letech došlo k uzavření mírových smluv s některými arabskými zeměmi (r. 1979 s Egyptem a r. 1994 s Jordánskem), musel se Izrael včetně vnitropolitických problémů nadále potýkat s vnitřním arabským palestinským odporem. Za využití již existujících podzemních nacionalistických skupin byl roku 1957 v Kuvajtu vytvořen Fatah vedený Jásirem Arafatem, Chalílem al-Wazírem a Saláhem Chalafem. Ve snaze o kontrolu činnosti palestinských bojovníků (*fidájínů*) byla roku 1964 z iniciativy egyptského prezidenta Násira založena Organizace pro osvobození Palestiny (OOP), která fungovala jako zastřešující organizace pro všechna palestinská odbojová hnutí, jimž v případě potřeby poskytovala politickou i vojenskou koordinaci. Jejím oficiálním požadavkem bylo vytvoření arabského státu na území Palestiny, a to i prostřednictvím ozbrojeného boje (Schulze, 2012: 38). V průběhu vypuknutí prvního palestinského povstání, tzv. *intifády*, roku 1987 vzniklo další významné palestinské protiizraelské hnutí – Hamás.¹⁰ Tyto organizace, ale i stovky nezávislých jednotlivců, se podílely na řadě útoků zaměřených na izraelské vojenské i civilní cíle.

⁹ Jednalo se o stažení z části Golanských výšin, kam byly posléze umístěny speciální jednotky OSN (UNDOF) (Herzog, 2008: 20).

¹⁰ Celým názvem Hnutí islámského odporu vzniklo jako hlavní opoziční hnutí vůči Fatahu, který začal postupně prosazovat smířlivější postoj vůči Izraeli. Hamás naproti tomu nebyl ochoten přistoupit na jakékoliv ústupky. Součástí hnutí je také ozbrojené křídlo zvané Qassámovy brigády. Po volbách roku 2006 převzalo hnutí vládu nad Pásmem Gazy, které je součástí Palestinské samosprávy (Ježová, 2011: 125).

I přes zmíněné problémy a válečné střety však Izrael dokázal obhájit svou existenci a posílit svou státnost. Z hlediska politického uspořádání je Izrael zastupitelskou demokracií s oddělenými složkami výkonné, soudní a zákonodárné moci. Představitelem výkonné moci ve státě je vláda a parlament, zatímco prezident má spíše reprezentativní roli. Nejvlivnější osobou v rámci politického systému je premiér (Ježová, 2011: 123). Současným izraelským prezidentem je Reuven Rivlin, premiérem je Benjamin Netanjahu (CIA [nedatováno]). O vývoji vnitropolitické situace a oficiální státní ideologii je blíže pojednáno v kapitole 2.5.

Počet obyvatel je v současné době přibližně 8 miliónů (včetně počtu žijících na okupovaném území), přičemž izraelská společnost je značně diverzifikovaná, jak na bázi etnické, tak konfesní. Z celkového počtu obyvatel tvoří 75 % etničtí Židé. Stejně procento obyvatel se hlásí k judaismu a zbylá procenta tvoří muslimové (17,5 %), křesťané (2 %), drúzové (1,6 %) a další (CIA [nedatováno]).

V souvislosti s ekonomickým vývojem země se často hovoří o tzv. ekonomickém zázraku. Již před vznikem nezávislosti se na území dnešního Izraele podařilo vybudovat základy ekonomiky, které se rozvinuly ve fungující tržní hospodářství. Zprvu úspěšná ekonomika zaznamenala vážné krize v sedmdesátých a osmdesátých letech, jež byly kromě vyčerpávajících ozbrojených střetů s okolními zeměmi zapříčiněny také ropnými šoky z let 1973 a 1979. Výrazný opětovný růst izraelské ekonomiky v devadesátých letech byl na počátku nového tisíciletí přerušen krachem elektronického burzovního trhu a vypuknutím druhé *intifády*. V současnosti přetrvává nespokojenost domácího obyvatelstva s hospodářským stavem země. Příčinou jsou zejména vysoké daně, drahé školství a zvyšující se ceny spotřebního zboží následkem rostoucí inflace (Ježová, 2011: 128–129).

5.2 Hizballáh

Organizace Hizballáh (v překladu „Strana Boží“) se zrodila roku 1982 v rámci libanonské ší'itské komunity. Výrazný vliv na formování základů její ideologie, organizační struktury a poskytování zázemí měli iránsští ší'itští učenci, kteří přicházeli do Libanonu již od 50. let, aby působili mezi tamějšími ší'ity a aby zde zejména od 70. let prosazovali myšlenku islámské revoluce a vytvoření islámského státu na základě učení ajatolláha Chomejního (Shay, 2005: 63). Výraznou osobou tohoto období byl zejména Músa as-Sadr, jenž se stal ikonou libanonských ší'itů a zakladatelem dalšího ší'itského hnutí Amal (Hajjar, 2002: 5).

Profesor Magnus Ranstorp (Hajjar, 2002: 6) rozděluje formování Hizballáhu do tří fází. První fáze započala roku 1982 příchodem členů iránských Revolučních gard, známých také jako Pasdaran, do města Ba'albeku nacházejícího se na východě Libanonu. Úkolem Pasdaranu bylo vytvořit v této silně ší'itské oblasti hnutí, které by zorganizovalo v Libanonu povstání po vzoru Velké iránské revoluce vedoucí k nastolení islámského státu (Hajjar, 2002: 6). Vedle rozsáhlé propagandy¹¹ poskytovali členové Revolučních gard zejména vojenský výcvik mladým dobrovolníkům, zejména z řad hnutí Amal, kteří byli následně organizováni do paramilitárních skupin. Tyto skupiny dohromady utvořily hnutí pod názvem Hizballáh¹². V té době jeho členové nevnímali sami sebe jako nezávislou organizaci, ale spíše jako „prodlouženou paži“ iránské revoluce. Již v září 1982 byla vydána raná platforma hnutí¹³, jejímž cílem bylo „*stranit všem utlačovaným světa proti utiskovatelům*“ (Abdul-Hussain 2009). Jako nepřátelé hnutí byly oficiálně deklarovány Spojené státy, Izrael, Francie a Libanonská falangistická strana (Hizballáh, 1985: 7).

¹¹ Členové Pasdaranu se například podíleli na vytvoření rádiové stanice „Hlasy utlačovaných“ (Abdul-Hussain 2009).

¹² Stejně jméno nosili aktivisté, kteří zformovali kvazi-náboženskou policejní složku v Íránu během prvních dnů revoluce (Abdul-Hussain 2009).

¹³ O formování a vývoji ideologie organizace detailně pojedná samostatná kapitola.

Druhá fáze zahrnovala aktivity Hizballáhu na jižních předměstích Bejrútu, kde živořili příslušníci ší'itské komunity, kteří se tam uchýlili po ztrátě svých domovů během izraelské invaze v jižním Libanonu. Zde se hnutí dařilo rekrutovat nové členy částečně díky asistenci iráckého ší'itského hnutí *ad-Da'wa* (Hajjar, 2002: 7) a členů Organizace pro osvobození Palestiny, kteří novým bojovníkům poskytovali vojenský výcvik (Abdul-Hussain 2009). Hnutí si brzy získalo pozornost významné ší'itské osobnosti, velkého ájatolláha Muhammada Hussajna Fadlalláha. Ajatolláh Fadlalláh byl jako hlava Rady ší'itských náboženských učenců centrální postavou libanonské ší'itské komunity a jeho asociace s Hizballáhem dala organizaci výrazný stimul a duchovní vedení. Poslední fáze představovala stále vzrůstající oblibu Hizballáhu a rozšíření jeho působnosti do jižního Libanonu (Hajjar, 2002: 7). Roku 1985 byl oficiálně vyhlášen vznik organizace vydáním manifestu pod názvem Otevřený dopis: Program Hizballáhu.

Organizační struktura Hizballáhu je složena z několika rad, z nichž nejdůležitější představuje politická, vojenská a soudní rada. Tyto rady jsou zastřešeny vůdčím orgánem nazývajícím se Šúra (Shay, 2005: 65). Tato rada činí všechna strategická rozhodnutí v legislativních, exekutivních, soudních, politických a vojenských otázkách fungování organizace. Rada je složena ze 17 členů. Většinu z nich tvoří náboženští učenci (*ulamá*), ale také vůdci bezpečnostní a paramilitární sekce organizace. Na každodenní aktivity dohlíží zástupci jednotlivých okrsků, kde organizace působí (Bejrút, jižní předměstí, jižní Libanon, údolí Biqá^c), včetně pěti dodatečných členů jmenovaných Šúra (Hajjar, 2002: 9).

Součástí struktury organizace je rovněž dozorčí orgán, politburo, skládající se z 15 členů. Tento orgán koordinuje činnost několika výborů, které se zabývají oblastmi bezpečnosti, poskytováním sociálních služeb a náboženskými aktivitami zahrnujícími propagandu a využívání médií. Organizace má v současnosti také dvě ozbrojená křídla. Prvním z nich je tzv. Islámský odpor (*al-Muqáwama al-Islámíja*). Jeho členové jsou civilní osoby rozmístěné lokálně v závislosti na oblasti, kde žijí, a sloužící jako bojovníci, pouze pokud jsou

povolání (Hajjar, 2002: 10). Organizace tak netvoří fixně dané bojové jednotky, ale bojovníci se vždy seskupí dle aktuální potřeby a lokace boje. Protože bojovníci žijí v oblasti, kde zároveň operují, nemusí hnutí provádět rozsáhlé transportace osob a probíhá snadná komunikace. Tato decentralizovaná organizace pomáhá členům Hizballáhu provádět operace, aniž by byli snadno odhaleni nepřítelem (Johnson, 2011: 48).

Druhé křídlo ozbrojené křídlo Hizballáhu představuje tzv. Islámský džihád (*al-Džihád al-Islámí*). Obě křídla podléhají přímo radě Šúra (Hajjar, 2002: 10). Za dobu svého působení vyvinul Hizballáh rozsáhlou vojenskou infrastrukturu, která zahrnuje stovky aktivistů vycvičených k různým druhům boje, přičemž tito aktivisté mají k dispozici množství druhů zbraní – např. lehké zbraně, proti letecké střely, minomety a rakety (Shay, 2005: 67). V čele Šúra, a tím i celé organizace, stojí Generální tajemník, jímž je od roku 1992 Hassan Nasrallah (Masters 2014).

S koncem občanské války v Libanonu a přijetím Tá'ífské mírové dohody roku 1989, která opět upevnila postavení libanonské vlády, se Hizballáh po řadě vnitřních disputací ohledně postoje vůči státu rozhodl vytvořit politickou stranu a participovat na libanonském vnitropolitickém dění (Palmer Harik, 2005: 47). Na důkaz svého rozhodnutí účastnit se politického života, roku 1992 Hizballáh participoval v prvních parlamentních volbách po skončení války, ve kterých se mu podařilo získat 12 křesel. Následně zformoval parlamentní blok, jenž se věnoval podpoře vlastních vojenských operací na jihu Libanonu (Abdul-Hussain 2009). Vztahy mezi Hizballáhem a libanonskou vládou se vyznačují spíše vzájemnou nucenou tolerancí a rivalitou. Důvodem je zejména značná nezávislost Hizballáhu a jeho aktivity, které se ne vždy slučují se zájmy vlády. Hizballáh je jediným z hnutí v Libanonu, které funguje jako politická strana i militantní organizace zároveň a de facto tvoří stát ve státě (Azani, 2009: 158, 228).

Roku 2005 se v reakci na zavraždění premiéra Rafíqa Harírího zformovaly na libanonské politické scéně dva opoziční bloky – Koalice 8. března a Koalice 14. března. První z nich, orientovaná prozápadně, zastřešuje pod vedením Sa'ada

Harírího libanonské drúzy a křesťany. Druhou koalici, orientovanou na Sýrii a Írán, tvoří seskupení ší'itských politických stran, v čele s Hizballáhem a hnutím Amal (Ježová, 2011: 94–95).

Kromě svých politických a militantních aktivit je Hizballáh významným poskytovatelem rozsáhlé sítě zdravotních a sociálních služeb, které dalece převyšují kapacity libanonského státu (Flanigan, 2009: 1). Počátky působení Hizballáhu jako charitativní organizace nejsou přesně jasné. Prvními příjemci pomoci ze strany hnutí se však stali *mudžáhedíni* a jejich rodiny, bojující proti Izraeli na jihu Libanonu. Poskytování této pomoci se poté rozšířilo na další vrstvy, primárně chudého, obyvatelstva žijícího v oblastech pod kontrolou Hizballáhu (Palmer Harik, 2005: 82).

Hizballáh během let své existence vytvořil rozsáhlý a propracovaný systém poskytování veřejných a sociálních služeb, přičemž vyniká rozsahem i kvalitou jejich poskytování (Palmer Harik, 2005: 81). Na poli zdravotnictví organizace disponuje třemi nemocnicemi, 12 zdravotnickými centry, 20 ošetrovnami a 20 zubními klinikami. Vzhledem k velmi nízké kvalitě veřejného vzdělání poskytovaného státem, Hizballáh sehrává rovněž důležitou roli v oblasti libanonského školství. Hizballáh spravuje řadu základních a středních škol za minimální školné. Ve všech těchto oblastech se soustředí zejména na chudé ší'itské obyvatelstvo (Flanigan, 2009: 3).

6 Přímé násilí

6.1 Osmdesátá léta – nástup Hizballáhu

Ačkoli se Izraeli na konci 70. let podařilo zahnat OOP za řeku Lítání, vojska UNIFIL měla omezené pravomoci, které jim neumožňovaly vytlačit milice OOP z území, které kontrolovaly. Dočasně sice úspěšně zabránily provádění útoků na izraelsko-libanonském pohraničí, nicméně bojůvkám OOP se brzy podařilo získat moderní zbraně, zejména děla a raketomety, které umožňovaly ostřelovat severní Izrael i přes pásmo kontrolované

peacekeepingovými jednotkami (Herzog, 2008: 468–469). Palestinské útoky z jižního Libanonu tak nadále pokračovaly, na což Izrael opět reagoval ostřelováním jiholibanonských měst. V červenci 1981 bylo z jižního Libanonu raketami Kat'ušů ostřelováno 33 izraelských měst a osad v severní Galileji. Usmrceny byly 3 osoby. Následně vypukly na hranicích boje mezi Izraelci a OOP trvající přibližně deset dnů a donutily stovky obyvatel Galileje uchýlit se do úkrytů. Ve městě Kirjat Šmona se zastavil veškerý průmysl a v lázeňském městě Naharija ustal turistický ruch (Herzog, 2008: 444–445). Boje vyústily v masivní ostřelování pozic OOP v Bejrútu, jehož výsledkem bylo 300 mrtvých a 800 zraněných (Čejka, 2011: 174).

Izraelská vláda se rozhodla, že „palestinský problém“ na jihu Libanonu je třeba definitivně vyřešit. Události vyvrcholily, když byl 3. června 1982 učiněn pokus o atentát na izraelského velvyslance v Londýně, Šlomo Argova, jedním z radikálů odnože OOP. Přestože se vedení organizace od útoku distancovalo, tento incident posloužil Izraeli jako záminka pro další masivní invazi do jižního Libanonu. Dne 6. června izraelská armáda o síle 60 000 mužů a 500 tanků překročila hranice Libanonu a zahájila tak operaci „Mír pro Galileu“ (Homola, 2009: 93). Hlavním cílem operace mělo být vyčištění zhruba 40 km pásma na sever od hranic od přítomnosti OOP (Čejka, 2011: 178). Mezi záměry invaze však patřila také normalizace vztahů s Libanonem, vytvoření nové libanonské vlády, která by získala větší kontrolu nad jednotlivými sektami, vytlačení syrských jednotek¹⁴ z území Libanonu a nakonec rozhodnutí o celkovém zničení zázemí PLO v Libanonu (Gabriel, 1984: 154).

Izraelská armáda zahájila trojsměrný útok. První směr zahrnoval pobřežní část včetně města Damúru až po jižní předměstí Bejrútu. Druhý směřoval centrální částí země k pohoří Šúf, kde mělo dojít k odříznutí silničního spojení Bejrút – Damašek. Poslední směr útoku cílil na jižní část údolí Biqá^c (Herzog, 2008: 449). Již 11. června se Izraelcům téměř podařilo dobýt vytyčené cíle,

¹⁴ Syrská armáda vstoupila do země roku 1976 na žádost křesťanských sil, aby je ochránila před útoky OOP. Syřané v Libanonu postupně nashromáždili vojenská uskupení v počtu cca 30 000 mužů (Herzog, 2008: 449).

přičemž sváděly těžké boje s OOP a syrskými jednotkami, do kterých muselo být zapojeno i letectvo. Dne 14. července libanonská vláda oficiálně zažádala o stažení všech cizích vojsk ze země. Izraelská strana však zároveň trvala na oprávnění vstupu do Západního Bejrútu v případě potřeby, přičemž již vyvíjela tlak na město opakovaným přerušováním dodávek vody a elektrické energie postihujícím zejména civilní obyvatelstvo (Herzog, 2008: 457).

Počátkem srpna Izrael zahájil letecký, námořní i pozemní útok na Západní Bejrút. Tato masivní ofensiva přiměla OOP město opustit. Dne 30. srpna opustil vůdce OOP, Jásir Arafat, spolu s zhruba 10 000 bojovníky Libanon a přesunul své sídlo do Tuniska (Čejka, 2011: 180). Izraelská okupace Bejrútu trvala celkem tři měsíce, během nichž došlo k nechvalně proslulým masakrům v palestinských uprchlických táborech Sabra a Šatíla za nepřímého dohledu izraelských jednotek. Tato událost vyvolala bouřlivé mezinárodní i domácí protesty a poškodila obraz Izraele v očích světové veřejnosti (Schulze, 2012: 66). Na konci roku tak Izrael přistoupil na jednání s libanonskou vládou. Zástupci Izraele požadovali zejména odchod všech cizích jednotek z území Libanonu a zajištění bezpečnostního režimu v jižní části země, který by zamezil útokům radikálů na severní Izrael. Nakonec byla uzavřena dohoda *„o společných izraelsko-libanonských hlídkách, patrolujících v jižním Libanonu, průzkumných letech izraelských vzdušných sil v libanonském vzdušném prostoru a námořním hlídkování u libanonského pobřeží“* (Herzog, 2008: 461). Jednání byla komplikována odmítnutím Sýrie stáhnout svá vojska z Libanonu, což Izrael považoval za podmínku uzavření dohody. Nicméně pod tíhou válečných výdajů a vnitropolitického napětí byl nucen smlouvu 17. května 1983 podepsat. Jejím hlavním obsahem bylo ukončení válečného stavu mezi Libanonem a Izraelem, znovupotvrzení územní integrity obou států a stažení izraelských vojsk z Libanonu (Herzog, 2008: 464). Z důvodu bezpečnostních opatření měl však Izrael zůstat vojensky přítomen v pětačtyřicetikilometrové zóně na sever od izraelské hranice za asistence Jiholibanonské armády (Čejka, 2011: 184). Invaze si vyžádala přibližně 18 000 obětí na straně Libanonců, 675 na straně Izraele a dalších 10 000 Syřanů a

Palestinců (Čejka, 2011: 178). Z tohoto počtu se odhaduje 5 000 až 8 000 civilních ztrát (Gabriel, 1984: 167).

Válka však Izraeli nepřinesla očekávaný výsledek. Mimo nadměrných ekonomických nákladů na vedení válečných operací (odhadem 1 milion dolarů denně) došlo k obnovení útoků na severní Izrael z území jižního Libanonu a k posílení palestinského nacionalismu na Západním břehu a v Pásmu Gazy. O rok později navíc Libanon uzavřenou dohodu jednostranně zrušil (Schulze, 2012: 67).

Podobně jako u invaze z roku 1978 byla dobytá města a vesnice podrobena důkladné kontrole vojáků izraelské a jiholibanonské armády. Obyvatelům bylo i několikrát denně nařízeno opustit své domovy a stát několik hodin venku za účelem kontroly totožnosti a prohlídky jejich obydlí. Mnoho obyvatel bylo bez zjevných důvodů pozatýkáno a odvezeno na neznámá místa v Izraeli nebo Libanonu (Bajdún, 1992: 16). Jedno z nechvalně proslulých detenčních center v jižním Libanonu bylo ve městě Chajjám. Do tamní již existující věznice byli během izraelské okupace dosazeni vojáci jiholibanonské armády, aby zde prováděli výslechy zajatců mnohdy provázených mučením, jehož následkům v některých případech podlehl (Asser 2006). Obecně nebývala doba uvěznění nikdy přesně stanovena. Někteří ze zadržených byli propuštěni po několika dnech výslechů, jiní strávili ve vazbě několik let. V průběhu zatýkání a věznění neprobíhaly žádné soudní procesy, „*vše obvykle probíhalo dle nálady daného důstojníka a jeho názoru na vězně*“ (Bajdún, 1992: 16). Mimo budování detenčních zařízení byly na okupovaném území budovány izraelské základny a nové silnice s ukazateli v hebrejském jazyce (pro arabské obyvatelstvo nesrozumitelném – poznámka autorky). Přestože někteří z proti-palestinsky naladěných Libanonců zprvu uvítali vyhnání OOP, nálada se s opatřeními provázejícími invazi roku 1982 změnila a proti-palestinští obyvatelé nyní začali vnímat Izrael ne jako osvoboditele, nýbrž jako okupanta (Eisenberg 2000). Tato změna tak umožnila hladší formování a zakořenění proti-izraelského odporu v jižním Libanonu v řadách většinového ší'itského obyvatelstva. Politická mobilizace libanonských ší'itů nepředstavovala v 80. letech nový fenomén. Již

během 60. a 70. let začalo být chudé rurální ší'itské obyvatelstvo frustrováno vlastní bídou a stále více je přitahovalo členství v levicových či palestinských odbojových organizacích. V případě členství v palestinských organizacích však ší'ity oslovovala více idea revolty, než „palestinská otázka“. Roku 1975 pak vznikla první samostatná ší'itská organizace Amal a od roku 1982 se vedle ní začalo objevovat nové protiizraelské hnutí Hizballáh (Harris, 2006: 174, 176).

Protiizraelská hnutí (a další méně organizované bojůvky) podnikaly na izraelské jednotky a zařízení soustavné útoky, kdy docházelo přibližně k zabití jednoho izraelského vojáka denně (Bajdún, 1992: 17). V listopadu roku 1983 například došlo také k útoku na izraelské velitelství v Týru, které mělo za následek 60 mrtvých. Jeho autorem bylo pravděpodobně formující se hnutí Hizballáh (Čejka, 2011: 185).

V lednu 1985 izraelská armáda zahájila postupné stahování z jižního Libanonu. Oblasti, které nechtěla zcela opustit, předala pod správu Jiholibanonské armádě. Nedošlo však k úplnému izraelskému odsunu. Vojensky zůstal nadále přítomen v pohraniční „bezpečnostní zóně“ z roku 1978 a také v oblastech na východě a středozápadě jižního Libanonu, kde mu byl umožněn výhled a příležitostná střelba na údolí Biqá'c, Horu Libanon, Nabátíji, Sajdá a Týr (Bajdún, 1992: 18). Na hranicích okupovaného území byly zřízeny speciální přechody hlídané členy JLA. Pro vstup do oblasti bylo zapotřebí získat speciální povolení, které bylo udělované obvykle pouze členům mezinárodních organizací (jako UNICEF nebo Červený kříž) a příbuzným obyvatel žijících na okupovaném území. Ti však při přechodu kdykoli riskovali zatčení. Zatímco v minulých letech bylo požadováno „pouze“ povolení ke vstupu, nyní museli občané získat speciální povolení také k opuštění oblasti. Bez souhlasu a speciálních povolení JLA a izraelských jednotek se neobešly ani záležitosti týkající se výstavby domů nebo provozování obchodu. Nutno podotknout, že k získání takovýchto povolení bylo zapotřebí úplatků (Bajdún, 1992: 19).

Druhá polovina 80. let byla nadále provázána neustálými útoky na izraelské cíle na okupovaném území ve snaze zbavit ho útlaku Izraele a jeho spojenců z řad JLA. V březnu roku 1985 zabila bomba v nákladním automobile 10

izraelských vojáků. O rok později došlo k únosů dvou izraelských vojáků (Rachamima Elšicha a Josefa Finka) organizací Hizballáh. V říjnu roku 1986 byl opět Hizballáhem zajat izraelský letecký navigátor poté, co byl jeho letoun sestřelen nad libanonským územím (Čejka, 2011: 195–196, 208).

Vedle Hizballáhu byl z jižního Libanonu Izrael příležitostně napadán také obnovenými palestinskými bojůvkami, které se mobilizovaly zejména od prosince 1987, kdy na palestinských územích vypukla tzv. první *intifáda*. V jejich činnosti jim napomáhali místní Libanonci, kteří je převáděli přes bezpečnostní zónu k izraelským hranicím. Jako odpověď na neustále se množící incidenty zahájily v květnu 1988 izraelské obranné síly mohutnou operaci pod názvem Právo a pořádek, přičemž „*tato operace představovala významný mezník v bezpečnostní politice Izraele v jižním Libanonu, neboť to bylo poprvé, co jeho vojska iniciovala rozsáhlé střetnutí s Hizballáhem*“ (Herzog, 2008: 481). Během operace se oba aktéři poprvé střetli mimo bezpečnostní zónu – a to při izraelském útoku na vesnici Majdún, která nyní sloužila jako předsunutá základna Hizballáhu k útokům na izraelské cíle a jednotky JLA. Po těžkém desetihodinovém boji se podařilo izraelské armádě vesnici dobýt, přičemž přišlo o život více než 40 bojovníků Hizballáhu. Ztráty Izraele činily 3 padlé a 17 raněných vojáků (Herzog, 2008: 482).

6.2 Devadesátá léta a přelom tisíciletí

Na počátku devadesátých let se situace v jižním Libanonu příliš nezměnila. Izraelská vláda se domnívala, že ostřelováním a leteckým bombardováním šířitských vesnic přinutí tamní obyvatelstvo vyvinout tlak na představitele Hizballáhu, aby ukončili akce zaměřené proti Izraeli. Tato strategie však měla opačný efekt. Stále více jiholibanonského obyvatelstva začalo spolupracovat s Hizballáhem, který neustále vylepšoval svou vojenskou taktiku a bojeschopnost vedoucí k mohutnějším útokům na izraelské pohraniční osady a města (Herzog, 2008: 484).

Například v polovině roku 1992 se Izrael uchýlil ke čtyřdennímu ostřelování vesnic na západě údolí Biqá^c, při níž bylo zraněno 10 osob. Hizballáh nato podnikl útoky na pozice JLA v bezpečnostní zóně, kdy usmrtil 4 její členy a další unesl. Odpovědí Izraele bylo pokračující ostřelování údolí Biqá^c a letecké bombardování dalších cílů v jižním Libanonu. Útoky si vyžádaly 12 obětí (Jansen, 1992: 9).

Dne 28. června 1993 Hizballáh ostřeloval raketami Kat'ušá galilejské město Kirjat Šmona, které zranily několik tamních obyvatel a způsobily značné škody na majetku. Zhruba o týden později Hizballáh zaútočil znovu, tentokrát ve spolupráci se členy palestinské guerilly, v bezpečnostní zóně, kde zapříčinil smrt 5 izraelských vojáků. V reakci na tyto události a obecně stupňující se útoky ze strany Hizballáhu se izraelská vláda rozhodla k uskutečnění další mohutné pozemní operace na území Libanonu. Dne 25. července téhož roku tak byla zahájena operace s názvem Zodpovědnost (Global Security [nedatováno]). Jejím primárním cílem bylo zničit pozice Hizballáhu a palestinských bojůvek v jižním Libanonu. Vedlejším záměrem invaze poté mělo být vyhnání libanonských civilistů do severních částí Libanonu. Izrael tím chtěl vytvořit nátlak na libanonskou a syrskou vládu¹⁵, aby zakročily proti aktivitám Hizballáhu (Human Rights Watch 1996).

Týdenní ostřelování jiholibanonských ší'itských měst a vesnic bylo ukončeno příměřím zprostředkovaným Spojenými státy. Izrael se v jeho rámci zavázal k neútočení na civilní cíle v Libanonu, zatímco Hizballáh přislíbil zastavení ostřelování severního Izraele. Tato dohoda však pouze zredukovala vzájemné násilí, které poté nadále pokračovalo (Global Security [nedatováno]). Dle organizace Human Rights Watch si operace „Zodpovědnost“ vyžádala smrt 120 libanonských civilistů, 500 bylo zraněno a přibližně 300 000 Libanonců a palestinských uprchlíků v důsledku izraelských útoků opustilo jižní Libanon. Ztráty na straně Izraele zahrnovaly smrt 2 civilistů a 24 osob bylo zraněno (Human Rights Watch 1996).

¹⁵ Syrská vláda patří vedle Íránu k hlavním podporovatelům Hizballáhu (poznámka autorky).

Roku 1993 vydala Komise pro lidská práva při OSN zprávu o stavu lidských práv v jižním Libanonu. Komise se ve zprávě zabývá porušováním principů mezinárodního práva ze strany „izraelských okupačních sil“, kdy dochází k hrubému porušování ustanovení Všeobecné deklarace lidských práv a mezinárodního humanitárního práva dle Ženevských úmluv o ochraně civilistů během války, vydaných 13. srpna 1949.

Komise jasně potvrzuje, že *„pokračující okupace a užívání izraelských (ozbrojených) sil vede k porušování ustanovení Rady bezpečnosti“* a výše uvedených mezinárodních dohod, přičemž odsuzuje porušování lidských práv ze strany Izraele ve formě *„svévolného zatýkání civilního obyvatelstva, ničení jejich obydlí a konfiskace jejich majetku, vyhánění z okupovaných oblastí a ostřelování vesnic a civilních oblastí“* (Mažallatu ad-Dirásáti al-Filastíníjati 1993: 254). Kromě těchto konkrétních příkladů porušování lidských práv v jižním Libanonu bylo ve zprávě rovněž kritizováno omezování činnosti Červeného kříže a dalších humanitárních organizací ze strany Izraele v okupovaných oblastech. Zmíněn byl zejména zákaz těmto organizacím podávat zprávy o stavu zatčených v detenčních centrech v Khajjámu a Mardžá^cúnu (Mažallatu ad-Dirásáti al-Filastíníjati 1993: 254).

Jak již bylo zmíněno, násilí mezi Hizballáhem a izraelskou armádou nadále pokračovalo. Jedním z větších incidentů byl izraelský nálet na základnu Hizballáhu v jižním Libanonu v červnu 1994, který si vyžádal 30 mrtvých. Hizballáh jako odplatu vypálil 20 Katušů do severního Izraele. O necelý rok později Izraelci usmrtili jednoho z velitelů Hizballáhu Ridu Jásína. V reakci na to představitelé organizace prohlásili, že nebudou dodržovat příměří z roku 1993 (Čejka, 2011: 235, 242).

Roku 1996 události opět vyvrcholily mohutnou Izraelskou invazí do jižního Libanonu. Invazi pod názvem Hrozny hněvu nejprve předcházelo několik incidentů. V březnu 1996 podnikli členové Hizballáhu několik útoků v bezpečnostní zóně, při nichž přišlo o život 6 izraelských vojáků a dalších 27 bylo zraněno. O několik dnů později izraelské jednotky zabijí dva libanonské civilisty instalující vodní zařízení ve vesnici Jatar na okraji bezpečnostní zóny.

Přestože to izraelští představitelé označí za omyl, Hizballáh reaguje ostřelováním Galileje. Situace se dále vyostřila 8. dubna po úmrtí dvou libanonských chlapců při bombovém útoku ve vesnici Bira' připisovanému Izraeli. Ší'itské hnutí na to vypálilo 28 raket Kat'úša do severního Izraele, které zranily 13 osob (Middle East International 1996: 4).

Dne 11. dubna byla zahájena operace Hrozny hněvu. Podobně jako v případě předchozích invazí bylo jejím cílem eliminovat bojeschopnost Hizballáhu a rovněž přimět Sýrii, aby využila svého vlivu a pomohla omezit aktivity hnutí. Těchto cílů se však opět nepodařilo dosáhnout, a to zejména kvůli masakru ve městě Qána, kde bylo při izraelském náletu zabito 106 libanonských civilistů. Tato událost vyvolala mezinárodní i regionální protiizraelskou nevoli, neboť tamním cílem útoku byla základna OSN sloužící dle mezinárodního práva jako mimo válečná zóna pro ochranu civilistů, kteří hledali úkryt před izraelskými nálety (Norton, 2007: 84).

Invaze zahrnovala mimo údolí Biqá' a Jižního Libanonu také bombardování jižních předměstích Bejrútu, kde izraelské bojové letouny zaútočily na velitelství Hizballáhu včetně mezinárodního letiště. Výsledkem bojů v Bejrútu byli 4 mrtví civilisté, 2 libanonští vojáci a 24 raněných. V ostatních jižních částech země izraelské jednotky útočily na města a vesnice, včetně tamních nemocnic, přičemž způsobily úmrtí 4 dětí a dvou žen a přiměly 200 000 osob k opuštění oblasti. Izraelská vláda rovněž zahájila námořní blokádu na všechna pobřežní města od Týru po Bejrút a vyzvala k odchodu další obyvatelé oblasti. Jižní Libanon tak opustilo dalších 200 000 osob. Důležitým strategickým manévrem izraelské armády bylo zničení dvou klíčových libanonských elektráren v Džamhúru na úpatí pohoří Libanon a v Markabě v údolí Biqá', následkem čehož se mnoho oblastí Libanonu ocitlo bez elektrické energie (Middle East International 1996: 4). Stalo se tak navíc čtyři měsíce poté, kdy Libanon investoval 1 bilion USD do poválečné rekonstrukce elektrických sítí a systému produkce energie (Jansen, 1996: 7). Během operace byly rovněž izraelskými jednotkami blokovány hlavní cesty vedoucí do jižního Libanonu ve snaze zabránit příchodu humanitární pomoci do postižených oblastí (Middle East International 1996: 4). Celkové

ztráty po skončení dvoutýdenní invaze představovaly na straně Libanonu 150 mrtvých civilistů a 300 zraněných. Na straně Izraele činily 26 zraněných (Human Rights Watch 1996).

Okupace jižního Libanonu představovala pro Izrael stále větší finanční zátěž a zvyšující se ztráty na životech. Od roku ustanovení bezpečnostní zóny přišlo v jižním Libanonu o život 256 izraelských vojáků a dalších 840 bylo zraněno (Luft 2000), zatímco Hizballáh přišel o 1 276 bojovníků od doby svého působení (Jansen, 2000: 4). V izraelské společnosti se tak začaly ozývat hlasy volající po ukončení izraelského nasazení v Libanonu.¹⁶ Řady odpůrců okupace se rozšířily zejména po událostech z roku 1997, kdy v únoru došlo k havárii dvou izraelských vrtulníků na cestě do Libanonu, při níž zahynulo 73 vojáků, a v září téhož roku, kdy při nepovedenému útoku na pozice Hizballáhu zemřelo dalších 12 izraelských vojáků elitního komanda. Vyvrcholením byla další významná ztráta, ke které došlo roku 1999. Kromě 4 vojáků byl při střetu s Hizballáhem zabit vysoce postavený brigádní generál Erez Gerstein (Luft 2000).

Na základě rozhodnutí nově zvoleného izraelského ministerského předsedy Ehuda Baraka došlo dne 24. května 2000 ke stažení izraelských jednotek z Libanonu za hranici stanovenou roku 1949. Zároveň došlo k rozpuštění Jiholibanonské armády a „osvobození“ věznic v Chajjámu a Mardža'únu. V následujících dnech bylo osvobozené příhraniční území zaplaveno tisíci Libanonců, kteří se již mohli v oblasti bez omezení pohybovat. Někteří z nich přes hraniční plot vrhali kameny, lahve a plechovky na izraelské vojáky. Při pohybu v pohraničí však zemřeli 3 libanonští civilisté a 15 jich bylo zraněno následkem nevybuchlých min a dalších zbraní, které po sobě po odchodu zanechaly okupační síly (Jansen, 2000: 4).

Ukončením okupace a tím naplněním Rezoluce 425 Rady bezpečnosti OSN násilí v jižním Libanonu a severním Izraeli neskončilo, neboť se rozhořel spor o

¹⁶ Mezi známé podporovatele myšlenky jednostranného stažení izraelských vojsk z jižního Libanonu patřilo například Hnutí čtyř matek. Organizace byla založena matkami vojáků sloužících v bezpečnostní zóně. Tyto ženy vedly veřejnou kampaň, která měla významnou úlohu v rámci diskuse o odchodu z Libanonu (Herzog, 2008: 488).

region nazývaný Farmy Šeb^á.¹⁷ Představitelé Libanonu (a potažmo Hizballáhu) a Sýrie prohlašují, že se jedná o libanonské území, zatímco Izrael a OSN ho deklarovali jako součást území Golanských výšin, které je od roku 1967 okupované Izraelem. K napětí ve vzájemných vztazích přispíval také fakt, že v jižním Libanonu bylo ponecháno více než 300 000 nášlapných min, které představovaly hrozbu pro civilní obyvatelstvo, přičemž libanonská vláda čekala na předání mapy jejich rozmístění od izraelských představitelů. Mimo to Izrael stále zadržoval ve vězení několik libanonských občanů (Hovsepian, 2008: 62).

6.3 Válka roku 2006

Období v letech 2000 až 2006 se vyznačovalo poměrným klidem ve vztazích mezi Hizballáhem a Izraelem. K většině střetů docházelo pouze v oblasti Farem Šeb^á. Jeden z významnějších útoků se odehrál již několik měsíců po stažení izraelské armády z jižního Libanonu. V říjnu roku 2000 Hizballáh na území Farem Šeb^á přepadl a unesl tři izraelské vojáky, kteří útok nepřežili (Norton, 2007: 92). Členové organizace se k podobným akcím začali stále častěji uchýlovat zejména proto, aby zvýšili tlak na Izrael ohledně propuštění libanonských a dalších vězňů (Jansen, 2001: 10). Důsledkem tohoto útoku bylo nicméně zahájení pravidelných izraelských vojenských přeletů nad libanonským územím záměrně provázených aerodynamickými třesky¹⁸. Členové

¹⁷ Sporné území Farem Šeb^á se nachází na západním úpatí hory Hermon, která je rovněž součástí území okupovaného Izraelem od roku 1967. Ohledně přesné rozlohy území nepadají shoda. Zatímco západní zdroje obvykle uvádí 25 km², libanonské zdroje hovoří až o více než 100 km². V oblasti se nachází celkem 14 farem, z nichž 13 je libanonských a jedna syrská (Mughr Šeb^á), přičemž je území domovem 1200 rodin. Od doby okupace zde však Izrael vybudoval 4 osady, vinice a lyžařské středisko, které těží z turistického ruchu. Oblast rovněž představuje strategické území kvůli svým bohatým zdrojům vody (Hajjar, 2002: 22).

¹⁸ Aerodynamické třesky jsou rázové vlny vytvářené při pohybu letadla a dalších létajících objektů, kdy je rychlost letu daného stroje vyšší nebo rovna rychlosti zvuku. Zvuk aerodynamického třesku je podobný zvuku hromu. Pokud letadlo letí nízko nad povrchem země, může tlak rázových vln rozbít okenní tabulky a působit další škody (Encyclopaedia Britannica [nedatováno]).

Hizballáhu naproti tomu obnovili ostřelování severního Izraele a Golanských výšin raketami Kaťuša (Norton, 2007: 92).

Pokračující konflikt se nicméně do roku 2006 řídil určitými nepsanými pravidly. Vedle dohody o neútočení na civilisty z roku 1996 po masakru v Qáně, se jednalo například o to, že útoky Hizballáhu na izraelské vojenské základny v oblasti Farem Šeb^á budou oplaceny limitovaným ostřelováním pozic Hizballáhu. Na základě pozorování jednotek UNIFIL bylo zjištěno, že k porušování těchto pravidel docházelo až desetkrát více ze strany Izraele, než ze strany Hizballáhu. Důvodem bylo zejména takřka denní porušování libanonského vzdušného prostoru již zmíněnými izraelskými vojenskými přelety (Hovsepian, 2008: 62).

Násilí mezi oběma aktéry začalo opět eskalovat až v květnu roku 2006. Při výbuchu bomby ve městě Sajdá byl zabit Mahmúd Maj'dov, velitel Palestinského islámského džihádu v Libanonu. Hizballáh považoval za strůjce útoku Izrael, proto následně reagoval vypálením raket Kaťuša na izraelskou vojenskou základnu na Hoře Meron, nacházející se na jihu severního Izraele. Odpovědí izraelské armády bylo intenzivní vzdušné i pozemní bombardování pozic Hizballáhu na jihu Libanonu (Harel – Issacharoff, 2008: 7). Po dalších vzájemných střetech násilí vyvrcholilo o 2 měsíce později, kdy 12. července zahájilo hnutí Hizballáh minometnou palbu a vystřelilo několik raket Kaťuša na města a osady v severní Galileji. Útok měl odvést pozornost od jiné skupinky bojovníků, která mezitím pronikla za libanonsko-izraelskou hranici a unesla dva izraelské vojáky a tři další usmrtila. Izrael na to reagoval rozsáhlou odvetnou akcí, která přerostla na měsíc trvající válku (Kober, 2008: 3). Ještě téhož dne izraelské letouny bombardovaly mosty v centrálním a jižním Libanonu. Cílem ostřelování se stalo také bejrútské mezinárodní letiště. Dle Amnesty International zemřelo během bombardování v okolí města Nabatíja a Týr 40 libanonských civilistů, včetně dětí, a dalších 20 v Bejrútu. Hizballáh na to zahájil nejintenzivnější ostřelování severního Izraele od roku 1982. Dva izraelští civilisté byli zabiti a 132 zraněno (Sultan, 2008: 29–30).

Cílem zahájené masivní operace mělo být zničení nepřátelských zařízení pro odpalování raket dlouhého doletu, omezení bojeschopnosti Hizballáhu, útoky na jeho vojáky, velitele a celkovou infrastrukturu podél severní izraelské hranice. Zároveň měla izraelská armáda provést leteckou a námořní blokádu Libanonu, aby nemohl být Hizballáh zásobován zbraněmi ze Sýrie a Íránu (Johnson, 2011: 58–59). Součástí izraelské taktiky bylo rovněž učinit z jižního Libanonu velké bitevní pole, a tak byly statisíce tamního obyvatelstva donuceny opustit oblast. Aby Izrael podpořil odliv civilistů, neútočil pouze na vojenské pozice hnutí a benzínové stanice, ale také na prodejny a zásobárny potravin, které by obyvatelstvu umožnily vydržet obléhání (Norton, 2007: 138).

Již 13. a 14. července se Izraeli podařilo zlikvidovat většinu odpalovacích zařízení raket dlouhého doletu a zničit takřka celou čtvrť Dáhíja na jižním předměstí Bejrútu. Také Hizballáh pokračoval v útocích, přičemž odpaloval denně takřka nepřetržitě stovky raket a „*obrátil tak život v severním Izraeli v noční múru*“ (Kober, 2008: 4). Hizballáhu se rovněž poprvé podařilo zasáhnout izraelské město Hajfa vzdálené 30 km od Libanonu (Johnson, 2011: 61) a které je zároveň třetím největším městem v Izraeli. Následkem útoku zemřelo 8 izraelských civilistů (Norton, 2007: 138). V další fázi operace se proto izraelské vedení rozhodlo přejít ke zničení veškerých pozic Hizballáhu podél libanonsko-izraelských hranic. Mimo pohraniční oblasti bombardovalo města Sajdá, Nabatíja, Ba'lbek, Tripoli a rozsáhlé části Bejrútu. Na jižním pobřeží izraelské rakety zacílily na řadu elektráren ve městě Džíja, čímž zůstal celý region bez elektrické energie. Hnutí mezitím pokračovalo v ostřelování severního Izraele, kdy zasáhlo město Tiberia, Nazaret, Aula a izraelské osady na Golanských výšinách (Sultan, 2008: 36).

Ve dnech 23. a 24. července nabraly boje na intenzitě. Izraelské pozemní jednotky postoupily dále do jižního Libanonu s cílem dobýt základnu Hizballáhu poblíž města Bint Džbejl. Boj o město trval několik dnů, přičemž izraelská armáda zde narazila na tvrdý odpor a byla nakonec donucena se stáhnout (Johnson, 2011: 68–69). Dne 25. července raketová střela zasáhla dvě sanitky Červeného kříže převážející zraněné civilisty do Týru. Následujícího dne další

izraelská střela zasáhla uprchlický konvoj označený bílou vlajkou, který opouštěl jižní Libanon. Izraelský ministr spravedlnosti Chajm Ramon vysvětlil incidenty tím, že obyvatelstvo včas neuposlechlo příkazu opustit oblast a že „*každý, kdo zůstává v jižním Libanonu, je terorista*“ (Sultan, 2008: 40).

Dne 29. července Izrael rozšířil své bojové operace ve snaze vytvořit bezpečnostní pásmo podél hranice. Speciální pozemní jednotky dále pročesávaly oblast a příležitostně útočily na pozice Hizballáhu v údolí Biqá^c, Týru a na dalších místech. Hizballáh čelil útokům poměrně efektivně za kombinace užití protitankových střel a partyzánské taktiky vedení války. I přes veškeré snahy Izraele se nepodařilo rozbít decentralizovanou vojenskou strukturu Hizballáhu a jeho efektivní systém komunikace, včetně odpalovacích zařízení raket krátkého doletu, kterými organizace dále útočila na oblast Galiley (Kober, 2008: 5). Frustrovaná těmito neúspěchy podnikala izraelská armáda příležitostně útoky na civilní cíle (viz níže), neboť se údajně domnívala, že Hizballáh skrývá a odpaluje rakety z míst ukrytých mezi civilním obyvatelstvem. Ve skutečnosti však organizace vybudovala tajný systém tunelů a podzemních bunkrů mimo obydlené oblasti, které sloužily vojenským účelům (Cook 2007).

Válka byla ukončena 14. srpna 2006 dohodou o ukončení palby (Johnson, 2011: 78) na základě Rezoluce 1701 Rady bezpečnosti OSN. Rezoluce požadovala ukončení všech izraelských útočných operací, nicméně v následujících 24 hodinách dovoľovala provést nezbytné obranné akce. Hizballáh měl naproti tomu přerušit veškeré své vojenské akce (Sultan, 2008: 45).

Dle dostupných údajů podniklo izraelské vojenské letectvo během libanonské války 19 000 výpadů, z nichž dvanáct tisíc bylo útočných. Izraelská armáda celkem zaútočila na 7 000 cílů, použila 19 000 bomb a přibližně 2 000 raketových střel (Brun, 2010: 298). Na území Izraele dopadlo 4 228 raket. V průměru vypálil Hizballáh 100 raket denně, přičemž v posledních dvou týdnech se tento počet zdvojnásobil (Rubin 2006). Použité zbraně způsobily smrt 1 109 Libanonců, převážně civilistů, 4 399 jich bylo zraněno a přibližně jeden milion vysídleno (Human Rights Watch 2007a). Následkem útoků Hizballáhu

zahynulo 43 izraelských civilistů a 12 vojáků, 33 osob utrpělo vážná a 68 osob středně těžká zranění. Přibližně 1 388 osob utrpělo lehká zranění, přičemž dalších 2 773 bylo hospitalizováno na následky psychického šoku (Human Rights Watch 2007b).

Kromě lidských ztrát byla nejen v jižním Libanonu vážně poškozena civilní infrastruktura. Libanonská vláda uvedla, že bylo zcela zničeno nebo vážně poškozeno 31 „vitálních bodů“ pro chod země – jako jsou přístavy, letiště, vodovodní a kanalizační zařízení a elektrárny, včetně 80 mostů a 94 silnic. Zasaženo bylo 25 benzínových stanic, 900 podniků a firem a 30 000 rezidenčních nemovitostí a obchodů. Zvláště obyvatelstvo jižního Libanonu se ocitlo bez přístupu k pitné vodě a zásobám potravin (Amnesty International 2006). Rakety Hizballáhu zasáhly v Izraeli, jak vojenské, tak civilní cíle. Jednalo se o nemocnice ve městě Naharíja, Safed a Mazra, základní školu ve městě Kirjat Jam a poštovní dům v Hajfě, včetně řady obytných domů (Human Rights Watch 2007b). Dle prohlášení Human Rights Watch i Amnesty International se obě strany konfliktu dopustily útočením na civilní cíle porušení mezinárodního práva a válečných zločinů.¹⁹

6.4 Shrnutí

Ani na konci sedmdesátých let se Izraeli nepodařilo zajistit bezpečnost své severní hranice vyhnáním palestinských bojůvek z jižního Libanonu. K dosažení tohoto cíle proto byla roku 1982 podniknuta ještě mohutnější invaze pod názvem Mír pro Galileu. Izraelským jednotkám se v tomto případě podařilo intenzivními útoky přimět struktury OOP k odchodu z Libanonu, nicméně v zemi proti Izraeli vyvstal nový a také silnější nepřítel, ší'itské hnutí Hizballáh. Přestože hnutí

¹⁹ Diskutabilní se stala otázka, do jaké míry byly cíle útoků Hizballáhu záměrné a do jaké ne. Rakety používané Hizballáhem se vyznačovaly značnými odchylkami v dosažení zacíleného objektu. Je proto pravděpodobné, že řada raket byla mířena na vojenské objekty, ale zasáhla civilní. Více než záměry je však stěžejním ukazatelem počet civilních lidských ztrát, proto panuje shoda, že se Hizballáh dopustil válečných zločinů na civilním obyvatelstvu (poznámka autorky).

oficiálně vyhlásilo svůj vznik roku 1985, počátky jeho formování a první aktivity lze sledovat již od roku 1982, kdy přibližně započaly jeho útoky proti izraelským jednotkám na území jižního Libanonu a severní Galileji.

V této kapitole byly sledovány významné ozbrojené střety mezi oběma aktéry, včetně lidských i materiálních ztrát, které si tyto střety vyžádaly. K největším obětem na životech, ničení soukromého majetku a státní infrastruktury přirozeně došlo během invaze z roku 1982, operace Hrozny hněvu a nejvíce během války z roku 2006, která byla zatím posledním nejmasivnějším ozbrojeným střetem mezi Hizballáhem a Izraelem.

Kromě lidských a materiálních ztrát byly v této kapitole sledovány rovněž další případy přímého násilí, jež s sebou nesla zejména okupace jižního Libanonu v letech 1982–2000. V tomto období docházelo ze strany Izraele a Jiholibanonské armády k neoprávněnému zatýkání, omezování svobody pohybu a obecnému porušování lidských práv obyvatel jižního Libanonu.

Ačkoli roku 2000 došlo ke stažení izraelských jednotek, a tím i k „osvobození“ okupovaného území, násilí mezi oběma aktéry nadále pokračovalo, a to zejména kvůli sporu o území Farem Šeb^čá, jež Hizballáh stále považuje za část okupovaného libanonského území. Vyvrcholením vzájemných potyček byla válka roku 2006 vedená Izraelem za účelem potrestání a zničení hnutí. I přes 30 dnů trvající boje a dosud největší ztráty na obou stranách konfliktu se však tohoto cíle nepodařilo dosáhnout.

7 Strukturální násilí

7.1 Kolonialismus jako obraz násilné struktury

Jak již bylo uvedeno v teoreticko-metodologické části této práce, pro analýzu strukturálního násilí je zapotřebí definovat násilnou strukturu sociálního uspořádání, která poukazuje na nerovné postavení aktérů uvnitř této struktury. V rámci analyzovaného konfliktu mezi Hizballáhem a Izraelem je, jakožto nestátní aktér s prokazatelně nižším lidským, vojenským a ekonomickým

potenciálem, považováno za slabšího aktéra hnutí Hizballáh. Výchozím zdrojem k odhalení násilné struktury v rámci zkoumaného konfliktu je tzv. Otevřený dopis. V tomto dokumentu, vydaném samotnými zakladateli Hizballáhu, hnutí definuje vlastní identitu, cíle a vztah k okolnímu světu, respektive k vybraným regionálním a světovým aktérům, který je stěžejní pro určení dané násilné struktury.

Na přesvědčení, že se nachází na straně oběti, naráží Hizballáh již v úvodu zmíněného dokumentu, kdy sám sebe označuje za „*část světového islámského společenství* [ummy – pozn. autorky], *kteřá čelí imperiálnímu²⁰ útoku ze Západu a Východu*“ (Hizballáh 1985: 1). Za původce útoku jsou považovány „*uchvatitelské nespravedlivé státy světa*“, jmenovitě Spojené státy americké „*a jejich spojenci ze zemí Severoatlantické aliance*“ (Hizballáh 1985: 3), dále Francie, Izrael a libanonská Falangistická strana (Hizballáh 1985: 5). Tyto státy jsou na jiném místě dokumentu označovány také jako kolonizátoři a jsou oficiálně vyhlášeny jako nepřátelé Hizballáhu (Hizballáh 1985: 4–5).

Cílem útoku těchto zemí je dle Hizballáhu zabavení majetku, darů a bohatství islámské *ummy*, využití jejích zdrojů energie a potenciálu „jejích synů“. Dané státy se také sjednotily, aby bojovaly proti *ummě* a způsobily rozdělení mezi muslimy a dalšími „slabými“ tohoto světa. Za nejsilnější z „uchvatitelských zemí“ považuje organizace Spojené státy, které také považuje za „kořen bezbožnosti“, „matku zlomyslnosti“ a obecně příčinu utrpení muslimů (Hizballáh 1985: 3). „*Spojené státy a jejich spojenci z řad Severoatlantické aliance a sionistický útvar okupující posvátnou islámskou půdu Palestiny proti nám uplatňovaly a neustále uplatňují agresi a ponížení. [...] Zaútočily na naše země, zničily naše vesnice, vyvraždily naše děti, zneuctily naše svatostánky, ustanovily pány nad našimi krky, kteří spáchaly nejhorší masakry na naší ummě. Nepřestávají podporovat spojence Izraele a brání nám rozhodovat o našem osudu dle naší volby*“ (Hizballáh 1985: 3). Hnutí Hizballáh odmítá servilní život

²⁰ V originálním znění je použit výraz *istikbáríja*, pro který neexistuje přesný český ekvivalent. Dle arabského výkladového online slovníku však význam tohoto výrazu poukazuje na „*autoritářské tendence k ovládnutí národa nebo vlády*“ (Mačádžim [nedatováno]).

a „*neustálé podrobování se Americe, jejím spojencům, sionistům a jejich spojencům z řad Falangistů*“ (Hizballáh 1985: 4).

Co se týče Izraele, Hizballáhem je považován za předvoj Spojených států v islámském světě. Dle představitelů hnutí představuje Izrael velké nebezpečí pro budoucí generace, protože nese myšlenku „*velkého osidlování*“, kterou již začal realizovat v Palestině a dále se rozšiřuje za účelem vybudování Velkého Izraele, jež se má rozprostírat od Eufratu k Nilu (Hizballáh 1985: 10). „*Sionistická okupace pokračuje v uchvacování muslimské půdy, až se jí podařilo obsadit více než třetinu území Libanonu za plné spolupráce s Falangisty ... kteří se účastnili realizace některých plánů Izraele*“ (Hizballáh 1985: 4), aby se dostali do čela libanonské vlády.

Z výše uvedených argumentů Hizballáhu vyplývá, že považuje islámské obyvatelstvo, kterého je součástí, za oběť nespravedlnosti a násilí ze strany jiných aktérů stojících na vrcholu světového mocenského systému. Výrazy jako jsou „*uchvatitelské státy*“ nebo „*kolonizátoři*“ a jejich domnělé chování vůči obyvatelům islámských zemí odkazují představitelé Hizballáhu na násilnou strukturu, kterou lze nejlépe nazvat jako kolonialismus.

Oxfordský anglický slovník vykládá pojem kolonialismus jako „*politiku nebo praxi získávání úplné nebo částečné politické kontroly nad jinou zemí, kterou okupuje i s jejími obyvateli a ekonomicky ji využívá*“ (Oxford Dictionaries [nedatováno]). V politických vědách se lze setkat s obdobnými obecnými definicemi kolonialismu jako „*dobytí a kontrola zemí a statků druhých lidí*“ (Loomba, 2015: 20). Obširnější definici nabízí například také Jürgen Osterhammel, jímž je kolonialismus považován za „*vztah mezi dvěma kolektivy, ve kterém jsou všechna důležitá rozhodnutí týkající se života 'kolonizovaných' činěna ze strany kulturně odlišné/cizí minority 'kolonizátorů', kteří se nechtějí přizpůsobit lokálnímu zvyklostem*“ (Jürgen Osterhammel cit. dle Leonard 2006: 355). Zmíněná rozhodnutí jsou v takovém případě činěna zejména na základě externích zájmů – ekonomických, politických nebo ideologických (Leonard, 2006: 355).

7.2 „Nerozhodujeme o sobě sami“ – Politické uspořádání Blízkého východu po první světové válce

Nenávist Hizballáhu k Francii a dalším tradičním koloniálním mocnostem minulosti vysvětluje nové uspořádání světa, které přinesl konec první světové války. Jedním z jejích výsledků byl rozpad někdejších mocností bojujících po boku poraženého Německa jako bylo Rakousko-Uhersko a Osmanská říše. Zatímco na území bývalého Rakouska-Uherska vznikla řada nových státních útvarů, území Osmanské říše bylo ustanoveno mandátem Společnosti národů²¹ a svěřeno do dočasné správy několika jejích členů. Součástí Osmanské říše byla Palestina, Transjordánsko, Libanon a Sýrie, které historicky tvořily jednotný celek nazývaný jako *Bilád aš-Šám* sdílející podobné ekonomické a kulturní rysy. Po první světové válce však bylo toto území rozděleno mezi Francii a Velkou Británií v souladu se zájmy obou zemí. Libanon a Sýrie tak byly přiděleny Francii. Palestinu, Transjordánsko a také Irák spravovala Velká Británie.

Oblast Levanty stála ve středu francouzských a britských zájmů ještě před vypuknutím světového konfliktu. Zájem Francie o území Libanonu a Sýrie byl podnícen třemi hlavními faktory. Prvním z nich byla domnělá role Francie jako patrona katolických věřících na Blízkém východě, jež měla své kořeny v 17. století, kdy do oblasti Syropalestiny začali proudit francouzští křesťanští misionáři a pedagogové. Francouzské vazby na křesťanské Araby však spíše zvýraznily propast mezi nimi a arabským muslimským obyvatelstvem (Neep, 2012: 25). Když byla roku 1936 podepsána francouzsko-libanonská Dohoda o přátelství a spojení ustanovující teritoriální hranice Libanonu, došlo tím zároveň k zakotvení konfesionalismu v rámci libanonského politického systému (Firro, 2003: 151). Uvnitř ustanoveného teritoria se tímto systémem libanonští šii^c ocitli na geografické periferii a jako sociálně fragmentovaná a převážně

²¹ Společnost národů byla mezinárodní organizace vytvořená po první světové válce z iniciativy amerického prezidenta Woodrowa Wilsona, která se měla stát fórem pro řešení mezinárodních sporů za účelem předcházení dalších destruktivních válek (U.S. Department of State [nedatováno]).

chudá komunita neoplývali politickou mocí oproti početně a ekonomicky dominantnějším sunnitům a křesťanům (Harris, 2006: 41).

Na dalším místě stály ekonomické zájmy. Po Velké Británii byla Francie největším investorem v rámci Osmanské říše, přičemž francouzské společnosti kontrolovaly export bejrútského hedvábí. Kromě toho měla Francie v Levantě také vlastní strategické a bezpečnostní zájmy (Firro, 2003: 26–27).

Britské zájmy se nacházely zejména v Palestině a jižní Mezopotámii, na které nahlížela jako na strategickou spojnicu mezi Středomořím a svým indickým impériem (Harris, 2006: 39). Součástí britské politiky v Palestině během 20. a 30. let byla podpora židovského národního hnutí, tzv. sionismu. Ztělesněním této podpory se stala Balfourova deklarace z roku 1917, prostřednictvím které Velká Británie přislíbila zřízení „židovské domoviny“.²² V průběhu prvních třiceti let svého mandátu britská vláda schvalovala židovské přistěhovalectví a finančně dotovala a chránila rozrůstající se židovskou komunitu v Palestině (Glass 2001). Změnu přinesl až konec třicátých let s narůstajícími útoky radikálních židovských osadníků proti zástupcům britské mandátní správy za účelem vytvoření nezávislého židovského státu. Velká Británie zvažovala opuštění mandátu a tím započala jednání o rozdělení území mezi Araby a Židy. Do jednání o osudu Palestiny se vložily rovněž Spojené státy. Tehdejší americký prezident Truman sestavil komisi z týmu expertů zkoumajících situaci v Palestině, jež s paralelním britským výborem projednávala budoucnost palestinského území. Výsledkem jednání, které se později přeneslo na půdu Organizace spojených národů, bylo přijetí Rezoluce 181 ustanovující rozdělení Palestiny na židovský a arabský stát (U.S. Department of State [nedatováno]). Přestože arabští představitelé toto uspořádání odmítli, rezoluce byla schválena Valným shromážděním OSN a na jejím základě o několik měsíců později došlo

²² V průběhu první světové války však zároveň britská vláda na základě tzv. Husajn-McMahonovy korespondence z roku 1915 arabským vůdcům zaručila vznik nezávislého arabského státu výměnou za podporu v boji proti Osmanské říši. Husajn-McMahonova korespondence a Balfourova deklarace tak přispěly k rozhoření pozdějších sporů mezi Araby a židy o právo na území Palestiny.

k vytvoření nezávislého státu Izraele. Dle názoru Arabů je však Palestina nelegálně okupována sionisty (Palmer Harik, 2005: 23).

Ihned po svém vzniku se stal Izrael důležitým spojencem a partnerem Spojených států, neboť hrál a stále hraje důležitou roli v americké blízkovýchodní politice. Izrael podporuje politiku Spojených států v regionu i ve světě, přičemž se na oplátku stává významným příjemcem americké finanční i vojenské pomoci (Lang, 2006: 1), což je trnem v oku většiny arabských států.

7.3 Projevy strukturálního násilí během izraelské okupace jižního Libanonu

Jak bylo uvedeno v úvodu empirické části této práce a v analýze přímého násilí, k první masivní izraelské intervenci do jižního Libanonu došlo v roce 1978 a následně roku 1982. Obě invaze byly spojeny s okupací jižního Libanonu izraelskými vojsky, přičemž v druhém případě izraelská okupace trvala až do roku 2000. Mimo lidských a materiálních ztrát, porušování lidských práv a svobody pohybu vedly tyto invaze a následné okupace k výraznému narušení hospodářského vývoje v oblasti jižního Libanonu. Zejména dlouhodobá izraelská okupace prakticky uvrhla danou oblast do ekonomické izolace.

Již od poloviny 70. let začalo výrazně upadat pěstování tabáku, který představoval hlavní zdroj příjmů jižního Libanonu. Zejména izraelská invaze z roku 1978 poté poškodila produkci tabáku v jižních provinciích Libanonu na několik následujících let. I během relativně klidného období v letech 1979 až 1981 bylo zničeno 1 100 hektarů tabákových plantáží, 51 000 olivovníků, 70 000 ovocných stromů a dalších 300 hektarů zemědělské půdy bylo zaminováno (U.S. Department of the Army [nedatováno]). Narušeno bylo rovněž vlastnictví farem a zemědělské půdy, kdy v důsledku bojů opustil velký počet obyvatelstva své domovy a usedlosti. Po stažení izraelské armády se mnoho farmářů navracelo zpět do oblasti, aby převzalo zpět své pozemky, které měly být Izraelem předány jednotkám UNIFIL a poté navráceny. Izraelští představitelé však rozdali půdu

předákům Jiholibanonské armády, v důsledku čehož spousta původních majitelů přišla o své pozemky (U.S. Department of the Army [nedatováno]).

V oblasti obchodu se vztahovala na okupované území zvláštní opatření. Výrobky vyprodukované v „bezpečnostní zóně“ nesměly být vyváženy do Izraele a v případě vývozu do ostatních částí Libanonu se na ně vztahovala přísná omezení a kontroly. Tato opatření přirozeně vedla k úpadku tradičních řemesel provozovaných v jiholibanonském pohraničí jako je výroba bot, keramiky a výrobků z proutí. Produkce zde buď zcela ustala nebo se přesunula více na sever, například do Sajdá. Přísným kontrolám a uvalením speciálních daní podléhaly také produkty „dovážené“ na okupované území z jiných oblastí Libanonu. Jednalo se zejména o zemědělské produkty (hlavně maso), jejichž cena se vlivem přijatých opatření znatelně zvýšila (Bajdún, 1992: 20).

Pro obyvatele žijící se převážně zemědělstvím a drobným obchodem tak okupace představovala velké ekonomické ztráty a snížení životní úrovně. Obyvatelé se stali závislými na platech státních zaměstnanců (učitelé, lokální úředníci) a na podpoře příbuzných pracujících v zahraničí. Libanoncům žijícím na okupovaném území nebylo dovoleno pracovat mimo „bezpečnostní zónu“. Pouze vybraným osobám bylo umožněno pracovat v Izraeli, přičemž se v drtivé většině případů jednalo o příbuzné vojáků Jiholibanonské armády (Bajdún, 1992: 19).

Nezávislí vodní analytici uvedli, že v průběhu okupace mezi lety 1982 až 2000 došlo ke zneužití libanonských vodních zdrojů, kdy izraelští inženýři nainstalovaly na řece Litání speciální čerpadla odvádějící část toku řeky do Izraele (U.S. Department of the Army [nedatováno]). K dočasnému ovládnutí vodních toků na jihu Libanonu došlo i roku 1978, kdy byla izraelskými jednotkami obsazena řeka Wazání (FAO [nedatováno]).

Důležitým elementem izraelského působení v jižním Libanonu bylo vedle ekonomických omezení a exploatace vodních zdrojů také navázání strategického spojení s tamními maronitskými křesťany. Počátky vztahů mezi Izraelci a libanonskými maronity lze sledovat od dvacátých let 20. století, kdy byla podepsána první Smlouva o spolupráci mezi sionistickou organizací a zástupci

maronitské církve. Kontakty založené na sdílené přirozené obavě z muslimské většiny obklopující obě komunity se poté nadále rozvíjely až do konce 50. let, kdy na delší dobu nastal ve vzájemných vztazích útlum (Kahana – Suwaed, 2009: 261). Jak bylo patrné z osobních poznámek tehdejšího izraelského premiéra Davida Ben Guriona, spolupráce s maronity byla součástí tzv. politiky periferie a izraelského snu o ustanovení křesťanského státu na území Libanonu prostřednictvím revolty tamní křesťanské komunity, přičemž by se tento stát stal spojencem Izraele v regionu. Na přelomu 40. a 50. let tak Izrael navázal první kontakty s křesťanskou Falangistickou stranou, která měla uskutečnit zamýšlený převrat (Beit-Hallahmi, 1988: 20).

V 70. letech došlo k obnovení vztahů mezi Izraelci a maronity. Eyal Zisser (1995: 915) nicméně uvádí, že tito maronité nebyli součástí předchozí spolupráce, ale jednal se o nový typ kontaktů. Na počátku sedmdesátých let izraelský agent Mosadu neoficiálně slíbil zástupci křesťanské církve v Libanonu pomoc Izraele libanonským křesťanům, pokud o ni požádají. Tento příslib roku 1975 vedl k oficiálnímu setkání izraelského premiéra Rabina a vůdce maronitských křesťanů Kamíla Šam'úna, během kterého diskutovali izraelskou pomoc libanonským křesťanům, která nabyla podoby zejména dodávky zbraní křesťanským milicím. Motivy této podpory byly v souladu s aktuálními izraelskými národními zájmy. Nejenže maronité bojovali proti úhlavním nepřátelům Izraele v Libanonu (Organizaci pro osvobození Palestiny), jejich podpora jim rovněž umožnila náhled do arabského světa skrze infiltraci izraelských tajných služeb mezi libanonské obyvatelstvo (Bregman, 2010: 234–235). První kontakty na jihu Libanonu navazovali agenti izraelských tajných služeb s členy armády a policie z řad křesťanů a méně také drúzů a ší'itů (Hamizrachi, 1988: 151). Ve stejnou dobu zahájil Izrael také politiku „Dobrého plotu“. Tato politika cílila zejména na příhraniční libanonské maronitské vesnice, jejímž obyvatelům byly distribuovány potraviny a poskytována humanitární pomoc poté, co se v jižním Libanonu v důsledku občanské války zhroutil systém zdravotních a sociálních služeb (Bajdún, 1992: 7). Mnohé z těchto vesnic – jako například Qalí'á – tak začaly s Izraelem kompletně spolupracovat. Obyvatelům

těchto vesnic byl povolen vstup do Izraele, aby zde prodávali své výrobky a hledali zaměstnání (Hamizrachi, 1988: 157). Na konci roku 1976 již byly všechny maronitské vesnice pod vlivem Izraele a s jeho podporou začaly útočit na sousední ší'itské.

V následujícím období bylo zahájeno „očišťování“ pohraničí od jakékoli palestinské a obecně islámské přítomnosti. V praxi byly za maronitsko-izraelské spolupráce kompletně zničeny všechny sunnitské a ší'itské vesnice ležící mezi příhraničními křesťanskými vesnicemi a jejich obyvatelstvo bylo vyhnáno (Bajdún, 1992: 10). Tyto události a následná okupace na konci sedmdesátých let měla za následek dlouhodobé zničení vztahů mezi libanonskými křesťany a ší'ity (Bajdún, 1992: 21).

Spojenectví mezi maronity a Izraelem vyvrcholilo roku 1982 operací Mír pro Galileu, kdy byla libanonskými křesťany vnímána izraelská armáda jako osvoboditelská od palestinských milicí. Se zahájením okupace se však obraz Izraele mezi jiholibanonskými křesťany změnil a byl stále více vnímán jako okupant, než jako zachránce, a vzájemné vztahy začaly upadat (Alpher, 2015: 45). Ke konci maronitsko-izraelského spojenectví definitivně došlo s událostmi během operace Hrozny hněvu roku 1996. Masakr ve městě Qána a utrpení, které další invaze přinesla, sjednotilo obyvatele Libanonu, a to zejména v názoru na svého jižního souseda. *„Libanonská nejednotnost je nejmocnější zbraň, kterou Izrael proti obyvatelům Libanonu používal – nejednotnost, které předtím Izrael beze studu zneužíval. Svými vlastními činy však Izraelci sami otupili a oslabili tuto zbraň“* (Jansen, 1996: 4). Na důkaz sblížení a solidarity s ostatními komunitami se poté křesťanské církve často účastnily pomoci lidem nejvíce zasaženými válkou (Jansen, 1996: 5).

7.4 Shrnutí

Cílem této kapitoly bylo vymezení a představení násilné struktury na regionální a lokální úrovni v rámci konfliktu mezi hnutím Hizballáh a státem

Izrael. Na oboru úrovních byla na základě stěžejního dokumentu odkazujícího na povahu a charakter hnutí a jeho náhled na svět násilná struktura ztotožněna s kolonialismem. Na regionální úrovni se jednalo o systém mandátní správy ustanovený po první světové válce, v rámci něhož se Libanon stal závislým na správě Francie, která převzala odpovědnost za ustanovení mezinárodních hranic i vnitropolitického uspořádání budoucího nezávislého Libanonu. Historické kontakty mezi Francouzi a libanonskými křesťany příležitostně vedly k upřednostňování této komunity, což vyústilo v prohloubení vzájemné propasti mezi jednotlivými konfesemi uvnitř Libanonu, přičemž na místě nejvíce znevýhodněné komunity se ocitli zejména tamní ší'ité.

Na konci čtyřicátých let tentýž systém mandátní správy umožnil vznik státu Izraele, kdy byla otázka rozdělení Palestiny předána Společnosti národů, aby její členové rozhodli o jejím osudu. I přes odpor většinového arabského obyvatelstva byl z rozhodnutí mezinárodního společenství odsouhlasen návrh vypracovaný tehdejšími velmocemi a na území Palestiny vznikl židovský stát.

Na lokální úrovni se násilná struktura naplno utvořila se zahájením izraelské okupace jižního Libanonu. V důsledku bojů, ekonomických restrikcí a zneužívání vodních zdrojů ze strany Izraele se výrazně zhoršila hospodářská situace a tím i životní úroveň obyvatelstva žijícího v „bezpečnostním pásmu“. Rozvíjením dobrých vztahů s křesťany se Izraeli podařilo dosáhnout *penetrace* infiltrováním tajných služeb mezi jiholibanonské obyvatelstvo a pokusit se segmentovat tamní populaci vytvořením křesťanského „nárazníkového pásma“ podél svých severních hranic. Zvýhodňováním členů proizraelské Jiholibanonské armády rovněž docházelo k *marginalizaci* obyvatelstva, které toto uskupení nepodporovalo. Tato situace však měla jen omezené trvání a již v polovině 90. let došlo k rozpadu křesťansko-izraelského spojení. K pádu lokální násilné struktury definitivně došlo roku 2000, kdy byla stažením izraelské armády ukončena okupace jižního Libanonu a rozpuštěna Jiholibanonská armáda.

8 Kulturní násilí

8.1 Izrael

Izrael sám sebe formálně definuje jako „*demokratický židovský stát založený na svobodě, právu a míru*“ v Zemi Izrael (*Erec Jisrael*), která je „*rodištěm židovského lidu, kde byla zformována jejich duchovní, náboženská a politická identita a kde poprvé nabyli státnosti, vytvořili kulturní hodnoty národního a univerzálního významu a dali světu věčnou Knihu knih*“ (Israel Ministry of Foreign Affairs 1948).

K vytvoření Státu Izrael došlo na základě myšlenek sionismu, který se stal také jeho oficiální státní ideologií. Ačkoli nebyl sionismus založen primárně na náboženských hodnotách, využívá některé základní symboly judaismu, které měly v době zrodu sionistického hnutí výraznou emotivní a mobilizační funkci (Mendel, 2000: 56, 98). V následující podkapitole jsou proto představeny základní myšlenky judaismu, které poslouží k porozumění podstaty židovského národa a Státu Izrael a dále bude nastíněn jeho ideologický vývoj.

8.1.1 Základní premisy judaismu a idea vyvolenosti

Judaismus je nejstarším ze tří monoteistických světových náboženství. V úzce náboženském smyslu je vyznáním zakládajícím se na víře v jednoho Boha, na textech Tóry²³ a na učení, jež na jejím základě rozpracovali mudrcové s cílem vést člověka blíže k Bohu (Fishbane, 2003: 21). V nejširším smyslu však tento termín zahrnuje také celý kulturní a sociální systém „lidu Izraele“ (Newman – Sivan, 1992: 77).

Judaismus zdůrazňuje, že Bůh učinil lidstvo k obrazu Svému, které se má podílet na naplnění Jeho záměru. Tímto záměrem je kvalitativní přeměna lidské

²³ Zahrnuje prvních pět knih hebrejské Bible (Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium), tradičně také nazývaných jako Pět knih Mojžíšových (Newman – Sivan, 1992: 232).

společnosti (světa), v níž vládne univerzální pravda, spravedlnost a mír (Mendel, 2000: 14).

Příslušníci tohoto náboženství a kulturního celku se nazývají židé, kteří také tvoří specifický národ. Dle Tóry vyšli na základě Boží výzvy a na základě zaslíbení daného Abrahamovi předkové Židů z Mezopotámie do země Kanaán (dnešní Syropalestiny). Současně s touto výzvou došlo k uzavření smlouvy mezi Abrahamem (a jeho potomky) a Bohem, přičemž toto smluvní pouto dalo národu vědomí vyvolenosti. Židovský lid se tím zároveň stal nositelem zvláštního zaslíbení vztahující se k osídlení kanaánské země.

Po vyvedení židů z egyptského otroctví došlo na Sinaji k uzavření další smlouvy mezi izraelským národem a Bohem. S touto smlouvou obdržel židovský lid duchovní statut „*království kněží a svatého národa*“ (Ex 19,6). Židé tak uvěřili ve své dvojí vyvolení: nejdříve v době Abrahamově a poté po vyvedení z Egypta. V prvním případě se jednalo o sebereflexi Izraelitů jako výjimečné sociálně-polické jednotky vymezující se vůči okolním národům (Fishbane, 2003: 23). Ve druhém případě byl „lid Izraele“, již jako konkrétní socio-politická entita, „vyvolena“ Bohem k uskutečnění Jeho záměru a židé se tak duchovně stavěli nad okolní národy a etnika (Mendel, 2000: 15), s odkazem na tento verš: „*Neboť lid svatý jsi Hospodinu, Bohu svému, a tebe vybral Hospodin, abys mu byl národem vlastním ze všech národů, kteří jsou na povrchu země*“ (Dt. 14: 2).

Idea „vyvolenosti“ je v judaismu chápána tak, že byli židé vybráni pro zvláštní úkol ve světě – za nositele a uskutečnitelce Božího poselství, nikoli jako „vyšší rasa“ nebo národ „vyvolený“ pro neduchovní záměr (Newman – Sivan, 1992: 241). Tato tradiční interpretace vyvolenosti je však v rámci různých proudů judaismu pojímána po svém, přičemž výklady některých židovských fundamentalistických skupiny dospěly až na okraj kulturního rasismu.

Dle židovské doktríny nebylo Božím záměrem exodu pouze osvobození židovského národa z egyptského jha, ale také vytvoření odpovídajících podmínek pro naplňování Boží vůle na základě uzavřené smlouvy. Základním předpokladem se stalo usazení v Bohem „zaslíbené“ Zemi Izrael, kde měl být vytvořen fungující státní mechanismus založený na dodržování a rozvíjení „Boží

ústavy“ – Tóry. Z hlediska židovské náboženské argumentace je tak suverénní stát v Zemi Izrael nutným předpokladem „*k naplnění židovské definice dějin a úlohy Židů v nich*“ (Mendel, 2000: 18) a prostředkem k naplnění smlouvy s Bohem (Mendel, 2000: 18). Nároku na tuto zemi se židé nikdy ve svých dějinách nevzdali. Hebrejské prameny nikdy neužívaly slova Palestina, které připomíná národ Pelištejců žijících v době starověku rovněž na území Kanaánu a které bylo jako označení pro tuto zemi zavedeno z protižidovské tendence. V židovské tradici se vždy nazývá jen jako Země Izrael (Schubert, 2010: 53).

Moderní archeologické výzkumy i starší písemné prameny prokázaly skutečnou existenci osídlení izraelských kmenů na území dnešní Palestiny zmíněných v Bibli. Není však dosud jasné, jak teritoriálně rozsáhlé toto osídlení bylo, proto dnes existuje několik různých vědeckých i náboženských verzí biblických hranic Země Izrael, kterou rabínské autority uvádějí jako dokonalou předlohu židovského státu. Některé výklady uvádějí jako nejrozsáhlejší území následující pohraniční oblasti: na jihu celá Sinaj a část severního Egypta, na východě celé Jordánsko a značná část Saúdské Arábie, celý Kuvajt a část Iráku, na severu celý Libanon a Sýrie včetně části Turecka (Shahak, 2005: 25–26). Většina méně extrémních teorií však nejčastěji hovoří o tzv. Velkém Izraeli rozkládajícím se na území mezi řekou Nil a Eufrat (Pipes, 1994). Zastánci Velkého Izraele se opírají zejména o biblický verš, ve kterém Bůh praví Abrahamovi: „*Tuto zem dávám tvému semeni; od Egyptské řeky až po tu velikou řeku, řeku Eufrat*“ (Gn 15:18).

Základní teze „vyvoleného Božího lidu“ a „zaslíbené Země Izrael“ nikdy nepřestaly být doktrinární součástí judaismu a „*v poslední čtvrtině 20. století jich část Židů, žijících v novodobém Státě Izrael i mimo něj, využila při ideologickém zdůvodňování vlastní představy izraelské státnosti a okupační politické praxe*“ (Mendel, 2000: 19).

8.1.2 Sionismus a Stát Izrael

Jak již bylo uvedeno v úvodu této podkapitoly, za vznikem moderního Izraele stojí myšlenkový proud nazývaný se sionismus. Jedná se o „*hnutí obhajující a podporující návrat židovského lidu do domoviny předků Erec Jisra'el a usilující o vytvoření suverénního nezávislého židovského státu*“ (Newman – Sivan, 1992: 181). Přestože výraz sionismus byl poprvé použit roku 1890, touha po návratu na Sión se objevila již v době vyhnanství židů v Babylónii a nadále přetrvávala během života židů v diaspoře (Newman – Sivan, 1992: 181). Svě politické vyjádření však touha po návratu do země předků nalezla až v 19. století, kdy například roku 1839 navrhl židovský filantrop v Londýně sir Moses Chajim Montefiore vybudování židovského státu. Poté na přelomu 70. a 80. let téhož století začaly vznikat první sionistické organizace jako Milovníci Siónu (*Chovevej Cion*) nebo Bilu. Za ústřední postavu a „otce sionismu“ je však považován teprve židovský novinář Theodor Herzl a to proto, že byl jako první schopen prosadit sionistickou myšlenku do povědomí světové veřejnosti (Čejka, 2009: 14). Napsání jeho spisku *Der Judenstaat* (Židovský stát, 1896), ve kterém načrtnul plán politického sionismu s konkrétní představou o podobě židovského státu, vedlo ke svolání prvního sionistického kongresu v Basileji roku 1897 a ustavení Světové sionistické organizace, jež oslovila tisíce židů po celém světě (Newman – Sivan, 1992: 182).

Vznik sionismu byl nastartován a ovlivněn událostmi v Evropě zmítané nacionalismem a vzrůstajícím antisemitismem, jež vrcholil ruskými pogromy na židy a tzv. Dreyfusovou aférou odehrávající se ve Francii. Politický sionismus představený Theodorem Herzlem byl proto primárně moderním židovským nacionalismem reagujícím na absenci práv židů, jejich neustálý útlak a perzekuci zejména ve východní Evropě a na selhání snah o jejich asimilaci v Evropě západní (Tuluş, 2012: 67).

Sionismus však nepředstavuje jednotné hnutí a lze v jeho rámci sledovat škálu různých koncepcí a přístupů přes liberální, marxistický, kulturní až po náboženský sionismus. Zjednodušeně ho lze nicméně rozdělit na tři základní ideologické proudy, které se po roce 1948 rovněž etablovaly do stranicko-

politického systému Izraele. Prvním z nich byl sekulárně zaměřený, socialistický nebo také tzv. labouristický proud (Mendel, 2000: 57). Tento proud měl své kořeny ve druhé přistěhovalecké vlně (*aliji*) s příchodem velkého počtu převážně ruských socialisticky a marxisticky orientovaných židů (Čejka, 2009: 34). Labouristé svým důrazem na fyzickou práci a hospodářský kolektivismus pomohli vybudovat základní infrastrukturu budoucího nezávislého státu. V rámci politického spektra náleží labouristický sionismus k levicovému proudu (Wurmser, 2006: 2).

Konkurenta labouristů představoval druhý, tzv. revizionistický proud. Jeho hlavním proponentem a ústředním teoretikem byl Vladimir Žabotinskij, jenž spolu se svými sympatizanty a pozdějšími následovníky jeho odkazu usiloval o co nejrychlejší vybudování židovského státu v Palestině a to všemi dostupnými prostředky, včetně ozbrojeného boje. Přestože se jedná o sekulární proud, zdroje své ideologie nacházel ve starších vrstvách vlastního duchovně-kulturního dědictví, nikoli „v *socialistických nebo cizích sekulárně nacionalistických koncepcích Evropy*“ (Mendel, 2000: 57). Pro program revizionistů byl typický také územní maximalismus. Žabotinskij se nechal slyšet, že „*bude třeba v Palestině nalézt vlastní kolonizační režim a... otevřít území na obou březích Jordánu pro přicházející masy židovských usedlíků*“ (Mendel, 2000: 68).

Ve vztahu k Arabům revizionisté s nimi nepřipouští žádnou dohodu. V rámci politického spektra představují radikální nebo středo-pravicové strany (Čejka, 2009: 36–37). Zastoupení pravicově radikálních skupin v izraelských státních institucích obecně nikdy nedosáhlo zásadního významu. Vliv těchto uskupení nicméně často přesahuje jejich skutečné zastoupení a to převážně díky přítomnosti radikálů v řadách „umírněných“ stran (což se týká zejména strany Likud) (Čejka, 2003: 145).

Třetí, náboženský proud sionismu vycházel z názorového prostředí ultra-ortodoxního židovstva původně odmítajícího myšlenky politického sionismu a „umělého“ zřízení židovského státu, který měl být dle příslibů Tóry nastolen s příchodem Mesiáše, nikoli lidskou činností. Postupně se však část těchto židů zapojila do politického života, aby budovala novou židovskou identitu „*na*

odkazu Tóry a symbolech judaismu“ (Mendel, 2000: 57). Významnou postavou náboženského sionismu byl Rabi Abraham Jichak Kúk (1865–1935). Tento vysoce postavený rabín neochvějně věřil v sepětí Země Izrael s židovským náboženstvím a tudíž zastával ideu cílevědomého návratu diaspory do „zaslíbené země“ (Wurmser, 2006: 2). Politický sionismus pak považoval za vhodný nástroj ke sjednocení židů v Zemi Izrael, žijícími v souladu s ustanoveními smlouvy a očekávajícími příchod Mesiáše (Mendel, 2000: 61).

Rozsáhlé územní zisky Izraele v Šestidenní válce v roce 1967 znamenaly pro stoupence náboženského sionismu důležitý bod zvratu, neboť začali zastávat maximalistické teritoriální pojetí Státu Izrael. Kúkův nástupce a pokračovatel, jeho syn Rabi Cvi Jehuda Kúk, prohlašoval, že je náboženskou povinností Izraele bránit dobytá území. „*Půda* (Izraele – poznámka autorky) *by neměla být postoupena Arabům, neboť byla Bohem dána Židům*“ (Wurmser, 2006: 3). Dle názoru Kúka se v Zemi Izrael tudíž nenachází žádná „arabská půda“ a žádná část území Izraele by neměla být pod nežidovskou nadvládou (Wurmser, 2006: 3).

8.1.3 Vývoj izraelské politiky

Před, i po vzniku Izraele převažoval v tamní politice a veřejném životě zejména labouristický sionismus. V listopadu 1948 se konaly první volby do izraelského parlamentu, zvaného Kneset. Ze 120 křesel získala nejvíce strana Mapaj (46) a levicová strana Mapam (19). Dohromady 30 křesel poté obdržela unie náboženských stran a pravicová strana Cherut (Krupp, 1999: 126). Labouristicky orientovaná Mapaj působila jako vedoucí vládní strana po následující tři desetiletí a politická orientace Izraele se tak po tuto dobu příliš neměnila. Vlády labouristů se vyznačovaly sekulární orientací a ve vztahu k židovsko-arabskému konfliktu neusilovali o konsenzus, ale o židovskou domovinu bez Arabů, nebo alespoň s jejich co nejnižším počtem (Čejka, 2009: 34–35).

Za zlomový obrat v izraelské politice jsou obecně považovány parlamentní volby z roku 1977, kdy vystřídal dlouholetou vládu labouristů opoziční blok Likud sestávající z pravicových a nábožensky orientovaných stran v čele s Menachem Beginem (Reich, 1996: 4). V roli premiéra v letech 1977 až 1983 vedl Begin stát k uzavření mírové smlouvy s Egyptem, ostřelování iráckého jaderného reaktoru Osirak a invazi do Libanonu.

Blok Likud byl zformován již roku 1973 sjednocením stran Cherut²⁴, Liberální strany, Hnutí za Velký Izrael a dalších menších uskupení, přičemž páteř uskupení tvořila právě strana Cherut. Mezi základní principy Likudu patří sociální rovnost, hospodářství volného trhu a zachovávání židovských tradic a kultury. Ideologie a politika bloku našla svůj zdroj inspirace v Žabotinského revizionistickém sionismu (Likud [nedatováno]), což se projevovalo zejména sympatiemi s koncepcí Velkého Izraele, fenoménem osadnictví a obecným vzestupem krajně pravicových seskupení, jako je například strana Kach či osadnické hnutí Guš Emunim (Čejka, 2003: 21). Někteří náboženští sympatizanti krajní pravice dokonce považují nezahájení svaté války ze strany Izraele za národní hřích, který Bůh po zásluze potrestal. Jeden z vlivných rabinů uskupení Guš Emunim opakovaně prohlašoval, že *„neúspěch Izraele při dobytí Libanonu v letech 1982–85 byl naprosto správně odůvodněným trestem za hřích odevzdání části Země Izrael, jmenovitě Sinaje, do rukou Egypta“* (Shahak, 2005: 26).

Ačkoli vláda Likudu byla oficiálně sekulární a nestála o zřízení teokratického státu, byla příznivě nakloněna názorům a iniciativám menších nábožensky orientovaných stran a hnutí. Z této přízně těžila jak náboženská hnutí, tak sama vláda, která v nich spatřovala vhodný nástroj k realizaci snu o Velkém Izraeli (Mendel, 2000: 70, 72).

Směr izraelské politiky nezůstával statický jako v předchozích třech desetiletích. V období mezi lety 1984 až 1988 se mocenská váha opět naklonila

²⁴ Strana Cherut (Svoboda) byla založena v roce 1948, přičemž jejím politickým i „duchovním“ vůdcem byl Menachem Begin, zastánce spojení nacionalismu a judaismu v podobě militantního prosazování biblického odkazu. Strana Cherut do klasické revizionistické argumentace výrazněji zapojila náboženské představy, kdy například ještě důkladněji propracovala ideu Velkého Izraele rozkládajícího se od řeky Nilu po Eufrat (Mendel, 2000: 69).

ve prospěch levice, která takřka dorovnala sílu Likudu. Ve volbách roku 1984 zvítězila labouristická Strana práce v čele s Šimonem Peresem a poté Jicchakem Šamirem jako izraelským premiérem. Během vlády Národní jednoty, kterou utvořily Strana práce a Likud, došlo k částečnému stažení Izraele z jižního Libanonu. V otázce dalších témat jako: řešení arabsko-izraelského konfliktu, výměna „území za mír“ nebo politická budoucnost Západního břehu, však panovala nejednota a každá ze stran se snažila prosazovat svou politiku (Country Studies [nedatováno]).

Na počátku devadesátých let výrazně poklesla popularita Národní jednoty a ve volbách roku 1992 většinu křesel parlamentu obsadila levicová uskupení v čele se Stranou práce, čímž bylo zabráněno tvorbě koalice pravicově-náboženských stran. Během vlády premiéra Jicchaka Rabina došlo k významným ústupkům vůči arabskému obyvatelstvu stažením Izraele z Pásma Gazy a Jericha, zahájením rozhovorů s OOP, uzavřením mírových smluv z Oslo nebo schválením Palestinské samosprávy roku 1995. Izrael však nadále zůstával rozdělený na dva nesmiřitelné tábory – modernistický – levicově-sekulární a tradicionalistický – pravicový (Dowty, 1998: 115).

V roce 1996 vynesly volby do čela Stranu práce o pouhá dvě křesla. Premiérem byl nicméně zvolen nový vůdce Likudu Benjamin Netanjahu (Knesset 1996). Během svého působení v úřadu přijal tvrdou politiku namířenou proti terorismu, nicméně zároveň podporoval arabsko-izraelský mírový proces (Likud [nedatováno]). Dále ve své politice upřednostňoval koncept Velkého Izraele, delegitizoval OOP, podporoval výstavbu osad na okupovaných územích a snažil se sjednotit pravicově-náboženská uskupení (Shindler, 2008: 257–258). V osmdesátých letech a zejména roku 1996 zaznamenaly náboženské strany velký volební úspěch, kdy získaly téměř 20 % hlasů a po volbách si diktovaly podmínky koaliční dohody. Nejsilnější z nich byla zejména strana Šás. Tato nesionistická strana zastupuje ultraortodoxní sefardské Židy a ve svém politickém programu se soustředí zejména na domácí politiku. V otázce arabsko-izraelského konfliktu je nicméně přístupná teritoriálním kompromisům, pokud by přinesly mír (Čejka, 2003: 97, 122–123).

Volby roku 1999 znamenaly vítězství strany Jeden Izrael sestávající ze Strany práce, Gešer a Mejmad, přičemž strana Likud zaznamenala výrazný propad a premiérem byl zvolen vůdce Strany práce Ehud Barak (Knesset 1999). Tématem předcházející volební kampaně byla zejména otázka angažmá Izraele v jižním Libanonu. Během dvacetileté okupace zavrhovala jak pravicová, tak labouristická vláda jakékoli návrhy na stažení izraelských jednotek z Libanonu. Pod tlakem útoků Hizballáhu i izraelské veřejnosti a stále větších výdajů na okupaci se však obě nejsilnější vládnoucí strany – Likud a Strana práce – shodly na izraelském stažení a již premiér Netanjahu provedl několik iniciativ tímto směrem, které se však nesesetkaly s úspěchem, zejména kvůli nespolupráci ze strany Sýrie (Steinberg, 2001: 191–192).

Roku 2003 se opět stala nejsilnější stranou v parlamentu strana Likud. Její hlavní představitel Ariel Šaron zároveň od roku 2001 do roku 2005 zastával post premiéra. Jeho vláda byla charakteristická zejména bojem proti palestinskému terorismu (Likud [nedatováno]). Vítězem voleb roku 2006 se stala nově vzniklá strana Kadima. Tato strana byla zformována v listopadu 2005 premiérem Arielem Šaronem, který opustil Likud na základě vnitřní opozice vůči jeho politice unilaterálního stažení z Pásma Gazy a Západního břehu. Ideově se Kadima nachází v centru politického spektra jako alternativa k Likudu a Straně práce (Encyclopaedia Britannica [nedatováno]).

8.2 Hizballáh

Jak uvádí ve svém zakládajícím dokumentu, v tzv. Otevřeném dopise, z roku 1985, Hizballáh sám sebe považuje „za součást světového islámského společenství [ummy – poznámka autorky]“ a za „syny ummy – stranu Boha, kterou Bůh učinil vítěznou v Íránu, kde se podařilo položit základy ústředního islámského státu světa“ (Hizballáh 1985: 1). V textu dále zní, že členové Hizballáhu dodržují příkazy „jediného vůdce, moudrého a spravedlivého, [příkazy – pozn. autorky] našeho učitele a faqíha [právníka – pozn. autorky],

který splňuje všechny nezbytné podmínky ... velkého ájatolláha Rúholláha Chomejního“ (Hizballáh 1985: 1).

Co se týká formy samotného uskupení, členové Hizballáhu se nepovažují za organizovanou a uzavřenou stranu Libanonu, ani úzce politicky profilované uskupení, nýbrž za „*ummu spojenou s muslimy zbylých částí světa pevným doktrinálním a náboženským pojátkem islámu, jehož poselství chtěl Bůh naplnit skrze pečeť proroků – skrze Muhammada*“ (Hizballáh 1985: 1).

Hizballáh vede odpor proti politickému zřízení v Libanonu a proti „koloniálním silám“ na území Libanonu, přičemž cílem tohoto odporu by mělo ustanovení islámského státu a vypuzení „kolonizátorů“ (Hizballáh 1985: 7). Za nejlepší politické uspořádání považuje právě islámský stát, neboť jak se ukázalo během studené války, tak „*ani západní kapitalismus, ani východní socialismus nedokázaly položit základy spravedlivé a harmonické společnosti*“ (Hizballáh 1985: 9). K ustanovení islámského státu by však nemělo dojít násilím, ale na základě konsenzu libanonského obyvatelstva, protože islám by neměl být nikomu vnucován (Hizballáh 1985: 7).

8.2.1 Základní premisy islámu a ší' a dvanácti imámů

Hizballáh se zrodil v komunitě libanonských ší'itů inspirovaných ideami iránské islámské revoluce. Ideově proto Hizballáh náleží k ší'itskému islámu.

Dle chronologické posloupnosti představuje islám poslední ze tří světových monoteistických náboženství. Jeho vznik lze datovat do počátku 7. století n. l. v době prvních zjevení jeho zakladatele Proroka Muhammada. Přestože muslimové věří v téhož Boha a proroky jako židé a křesťané a v mnohém se s nimi doktrinárně shodují, jsou přesvědčeni, že došlo k opakovanému neuposlechnutí Božích příkazů a překroucení předchozí zvěsti (Bible), a proto Bůh seslal posledního proroka – Muhammada, který měl jako prostředník mezi lidmi a Bohem uskutečnit poslední pokus o reformu společnosti dle Boží vůle.

Na tomto základě je tak dle učení islámu smyslem života absolutní podřízení se Boží vůli a zjevení obsaženém v Koránu (Mendel, 2000: 24).

Posláním islámské *ummy* je šířit novou zvěst za účelem nápravy lidstva. Věřící se považují za nositele Božího poslání a „lepší“, než „ti druzí“ zde znamená ti řídící se (nepokrouceným) Božím zákonem (Mendel, 2000: 30). Konečným cílem má být islamizace světa, přičemž území již pod nadvládou islámské *ummy* je nazýváno *dár al-islám* (území islámu) a země „nevěřících“ jako *dár al-harb* (území války). Jednou z cest šíření víry je často kontroverzní pojem džihád, jehož koncept prodělal v historii řadu sémantických změn, přičemž islámskými fundamentalisty je chápán až ve smyslu ozbrojeného boje (Kropáček, 2006: 114). V ší'itském prostředí byla nicméně myšlenka džihádu obvykle spojována s představou „*konečného vítězství islámu vedeného alijovským imámem. Dokud však imám zůstává skryt, věřící vyčkávají jeho příchodu*“ (Kropáček, 2006: 115). Hizballáh přijal koncept tzv. malého a velkého džihádu. Malý džihád je členy hnutí chápán jako oprávněný obranný boj proti izraelské okupaci v jižním Libanonu a Údolí Biqá[°]. Velký džihád měl naproti tomu zajistit vnitropolitickou transformaci Libanonu na islámský stát (Alagha, 2006: 196).

Po smrti Muhammada vznikla otázka, kdo se stane novým vůdcem islámské *ummy* a zároveň hlavou chalífátu, nově vzniklého arabského státu. Zatímco část věřících zastávala názor, že nástupcem Muhammada se má stát jakýkoli kompetentní muž z kmene Qurajšovců, druhá část islámské obce prosazovala nástupnické právo Muhammadova nejbližšího mužského příbuzného, jímž byl jeho bratranec a zeť [°]Alí. Tato skupina se proto začala nazývat *š'at °Alí*, strana [°]Alího (později pouze *š'á*). Stoupenci [°]Alího prohlašovali, že právo stát se imámem, vůdcem obce, může pouze [°]Alí a jeho potomci.

Mezi oběma tábory se rozhořel spor a [°]Alí byl po krátké vládě zavražděn, přičemž jeho starší syn Hasan se nároku na vedení chalífátu zřekl a mladší syn Husajn byl zabit v bitvě u Kerbelá (Kropáček, 2006: 180). Husajnova násilná smrt se stala důležitou součástí ší'itské spirituality spojené s motivem vykupitelského utrpení. K víře v jediného Boha se v ší'ismu připojila také víra ve

vyvolené imámy, kteří jsou stejně jako [°]Alí spojeni s Bohem mystickým poutem „blízkého přátelství“ (*wilája* nebo *velájat*). Dle věrouky nejrozšířenějšího ší'itského proudu, tzv. ší'cy dvanácti imámů, po završení cyklu proroků nastupuje cyklus 12 imámů, jež pečetí tzv. skrytý imám uchylující se do dočasné nepřítomnosti. (Ostřanský, 2009: 196–197). Obecně se ší'ca vyznačuje „*vysokou niternou citovostí a sklonem k esoterismu i pragmatismu utlačovaných*“ (Kropáček, 2006: 185). Ší'ca se tradičně od dob svého vzniku staví na odpor ustanovené státní moci, neboť všechny dosavadní vlády byly s výjimkou krátké vlády [°]Alího dle ší'itské ideologie nezákonné. Vláda náleží pouze [°]alíjovským imámům a v době nepřítomnosti skrytého imáma smí vlády až do jeho návratu pouze administrativně zabezpečovat pořádek (Kropáček, 2006: 143). Z této myšlenky vychází rovněž ajatolláh Chomejní, vůdce íránské islámské revoluce. V jeho pojetí mají být vedením muslimské obce pověřeni *faqíhové* (Chomejní, 2004: 57–58).

Ve vztahu k jinověrcům jsou muslimové poměrně tolerantní pouze k židům a křesťanům, které označují jako *ahl al-Kitáb* (lidé Knihy, tj. Bible). Přestože Prorok Muhammad nakonec označil židy za největší nepřátele věřících, „*výrazněji negativní postoj islámu k židům lze zaznamenat až v meziválečném období, kdy za pomoci Velké Británie výrazně stoupla sionistická emigrace do mandátní Palestiny*“ (Mendel, 2008: 145) a vyvrcholil vznikem Státu Izrael. Velmi ostré antižidovské výpady lze zaznamenat v textech Hizballáhu zejména v letech 1982 a 2006 v souvislosti s izraelskými intervencemi do Libanonu (Mendel, 2008: 145). Podobně jako OOP však Hizballáh specificky hovoří o nepřátelství vůči sionismu, přičemž náboženské motivy a aspekty stojí stranou.²⁵

²⁵ Ve svém Otevřeném dopise Hizballáh hovoří v souvislosti se židy a židovským státem pouze jako o Izraeli nebo „sionistické entitě“ (Hizballáh 1985: 2–9).

8.2.2 Hizballáh jako představitel islámského fundamentalismu

Většina českých i zahraničních prací zabývajících se islámským fundamentalismem řadí hnutí Hizballáh mezi islámské organizace náležející k tomuto specifickému proudu a od roku 1997 se hnutí objevuje také na americkém seznamu teroristických organizací (U.S. Department of State [nedatováno]).

Islámský fundamentalismus představuje na politické scéně stále poměrně nový ideový fenomén, který se potýká s problémem přesné definice a významového vymezení. Samotný pojem má svůj původ na počátku 20. století v USA v prostředí protestantských církví očekávajících brzký příchod Krista. Charakterizoval je především odpor k modernitě, nesmlouvavý postoj a lpění na doslovném chápání Bible (Kropáček, 1996: 11). Na tomto základě začal být fundamentalismus obecněji chápán jako *„charakteristický rys náboženského proudu, který vyzývá k mravní obrodě společnosti cestou návratu k 'fundamentům', k doslovně interpretovaným a prožívaným textům Starého i Nového zákona“* (Mendel, 2008: 64). Vztaženo na islámský fundamentalismus lze poté hovořit o *„mnohotvarém ideovém proudu, jehož stoupenci jsou přesvědčeni, že Korán je autentické slovo Boží, jež bylo zjeveno Muhammadovi ... a že správná interpretace islámu spočívá pouze v textu Koránu, souboru prorockých tradic a v krajním případě v některých metodách islámské právní vědy [fiqh – pozn. autorky]. Vše ostatní – především celá politická praxe současných režimů – patří do sféry kritizovaných jevů a musí se stát předmětem nápravy“* (Mendel, 2008: 65). Tato definice, jako mnohé jiné, je však sama o sobě příliš široká a rovněž zavádějící.²⁶ Přestože islámský fundamentalismus nepředstavuje jednotný proud a jeho projevy se liší v závislosti na prostředí a specifické ideologii jeho představitelů, většina autorů se uchyluje k definici islámského fundamentalismu formou výčtu jeho určitých společných typických

²⁶ Dle výše uvedeného výkladu by *de facto* všichni „pravověrní“ muslimové měli být považováni za fundamentalisty, neboť chápání koránského textu a prorockých tradic jako autentického Božího díla, stejně jako hledání mravního ideálu v počáteční době islámu, svědčí o fundamentální povaze islámu jako takového (Mendel, 2008: 65).

rysů (Kropáček, 1996: 19). Například Encyclopaedia Britannica mezi těmito rysy uvádí zejména „víru, že islám tvoří souhrnnou ideologii, jež nabízí vzory pro společenský a politický řád“ (Encyclopaedia Britannica, 2009: 183), odmítání západních modelů politického a ekonomického uspořádání – kapitalismu i socialismu, přičemž islamisté věří, že západní sekularismus, materialismus a konzum stojí za morálním úpadkem muslimské společnosti. Islámští fundamentalisté se proto hledají ideál socio-politického a ekonomického uspořádání v době rozkvětu islámské civilizace před příchodem obyvatel Západu a doufají v obnovu tradičních islámských hodnot. Přestože řada islámských fundamentalistických skupin stojí za řadou teroristických útoků, není fyzické násilí nedílnou součástí islámského fundamentalismu a může mít formu pokojné společenské a politické reformy (Encyclopaedia Britannica, 2009: 183–184).

Islámský fundamentalismus je formován úctou k historii, a to zejména k historii muslimské obce, a její interpretací. Islamisté tuto historii dělí na dvě fáze. První fáze spadá do období vzniku islámu a expanzi chalífátu, již provázal rozkvět islámské vědy a kultury. Druhá, negativní fáze, se vztahuje k postupnému úpadku islámské civilizace, která zažívala vojenské a ekonomické porážky ze strany Západu, ztrátu území a nakonec příchod koloniálních mocností. Tento úpadek fundamentalisté připisují vlastnímu opuštění „pravých“ islámských hodnot, ke kterým je třeba se navrátit (Davidson, 2013: 1).

Ve snaze o „očistu“ islámu a návrat k tradičním hodnotám tak započalo období tzv. islámského reformismu. V jeho širším pojetí lze za jednoho z prvních islámských reformistů považovat například Muhammada bin [°]Abd al-Wahhába (1703–1792)²⁷ (Choueiri, 2010: 21). Vlivem dalších politických událostí, zejména ve 20. století – jako bylo necitlivé vytyčení hranic v době po pádu Osmanské říše, specifika procesu dekolonizace, postkoloniální zahraniční politika a nadvláda Západu – došlo k profilaci radikálního nebo politicky angažovaného islámu džihádového typu, náboženského nacionalismu a etnicko-konfesionálního exklusivismu (typicky v případě libanonských komunit)

²⁷ Jedná se o zakladatele tzv. wahhábismu, specifického radikálního pojetí islámu představující hlavní náboženskou ideologii v dnešní Saúdské Arábii (poznámka autorky).

(Mendel, 2008: 35). Zhruba od poloviny 70. let dvacátého století se začal prohlubovat proces vytváření hnutí a aktivistických skupin často navazujících na významné osobnosti islámského reformismu (např. Muhammada [°]Abduha). V odborné západní terminologii se právě pro tento směr vžil název islámský fundamentalismus. Obecným cílem tohoto směru bylo svrhnout domácí politický režim a odrazit evropský kolonialismus (Mendel, 2008: 49). Fundamentalismus byl mimo to posílen také arabskou frustrací způsobenou několika porážkami ve válkách s Izraelem (Palmer Harik, 2005: 23). Hizballáh převzal velkou část iránského rámce identity v podobě anti-kolonialismu a anti-intervencionalismu. Perský nacionalismus však nahradil arabským nacionalismem a za konkrétní nepřátele označil americký, francouzský a izraelský imperialismus (Alagha, 2006: 194).

Libanonští ší'ité v průběhu takřka celé své historie, a zejména po ustanovení libanonské republiky, žili převážně v chudobě na okraji společnosti bez výraznější politické moci. Tuto situaci se snažili změnit ší'itští duchovní, z nichž nejvýrazněji vynikl Músá as-Sadr. Ve snaze o sociální vzestup a politickou emancipaci libanonských ší'itů hlásal dynamické pojetí islámu, kdy měl být ší'itům vzorem mučedník Husajn, který se nebál aktivně postavit „*rizikům politického zápasu*“ (Kropáček, 1996: 161). Roku 1974 založil Hnutí vyděděných a o rok později se podílel na vytvoření hnutí Amal, jehož radikální členové později tvořili ranou členskou základnu Hizballáhu. Músá as-Sadr rovněž vyzdvihl koncept dělení světa založený na koránských textech a spisech šestého imáma Dža'afara as-Sádiqa (z. 756), který proti sobě staví imperiální mocnosti (*istikbáríja*) a utlačované. Tento koncept je rovněž součástí Chomejního ideologie islámské revoluce a také součástí ideologie Hizballáhu (Kropáček, 1996: 161).

8.2.3 Proměny ideologie Hizballáhu

Jak již bylo zmíněno výše, primárním cílem Hizballáhu je boj proti izraelské – potažmo západní – přítomnosti v Libanonu a ustanovení islámského státu po vzoru Íránu. Tento boj je Hizballáhem vnímán jako legitimní sebeobrana a jako všeobecný boj islámu proti silám zla, přičemž kořenem tohoto zla jsou Spojené státy, označované jako „Velký Satan“, a Izrael s Francií označované jako „Malý Satan“ (Shay, 2005: 64).

S koncem občanské války v Libanonu a přijetím Tá^cífské mírové dohody, která opět upevnila postavení libanonské vlády, se Hizballáh po řadě vnitřních disputací ohledně postoje vůči státu rozhodl vytvořit politickou stranu a participovat na libanonském vnitropolitickém dění. Aby mu to bylo umožněno, musel polevit ve své radikální rétorice vůči sekulárním státním strukturám a přijmout stejná pravidla, jež se vztahovala také na ostatní politické aktéry. Libanonská vláda zato byla ochotna uznat Hizballáh jako legitimní hnutí odporu bránící území státu (Palmer Harik, 2005: 47). Roku 1991 před konáním voleb zveřejnil generální tajemník Hizballáhu, ^cAbbás Músaví, politický program organizace, jehož dvěma specifickými body je politika *infítáhu* a libanonizace (El Hussein, 2010: 807). Politikou *infítáhu* chce organizace poukázat na schopnost islámu k mírovému soužití s ostatními náboženskými skupinami, zejména s křesťany. Tuto politiku se Hizballáh snaží provádět pomocí formálního i neformálního dialogu s představiteli náboženských denominací či skrze spolupráci s řadou sociálních, ekonomických a politických organizací (Palmer Harik, 2005: 73). Politika libanonizace poté odkazuje na odklon organizace od požadavku ustanovit v Libanonu islámský stát. Prosazováním libanonizace Hizballáh vyjádřil akceptaci multi-sektářského systému vlády uvnitř sekulárního státu. Vliv na přijetí této umírněnější politiky měla zejména smrt íránského vůdce ájatolláha Chomejního, jenž měl zásadní vliv na ideologii organizace (El Hussein, 2010: 807).

Ve vztahu k západním zemím došlo ke změnám pouze v případě vnímání Francie a Spojených států. Od doby svého vzniku se Hizballáh začal postupně více otevírat evropským zemím, včetně Francie a Velké Británie, a také řadě

mezinárodních nevládních organizací. Animosita Hizballáhu vůči Francii definitivně klesla již v devadesátých letech zejména díky zlepšení jejích vztahů s Íránem. Primárně administrativu Spojených států hnutí stále považuje za jednoho z úhlavních nepřátel, nicméně i zde lze zaznamenat jistý obrat. V roce 2005 vyjádřilo vedení Hizballáhu přání započít přímé rozhovory se Spojenými státy, přičemž ještě téhož roku byly podniknuty kroky tímto směrem. Žádné změny nezaznamenal pouze postoj Hizballáhu vůči Izraeli, který i přes ukončení izraelské okupace jižního Libanonu roku 2000 zůstává stále silně nepřátelský (Alagha, 2006: 195).

8.3 Shrnutí

Předmětem této kapitoly byla analýza kulturního násilí obsaženého v náboženství a oficiální ideologii Izraele a Hizballáhu. Ideologie obou aktérů vychází více či méně z náboženství – z judaismu v případě Izraele a ší'itského islámu v případě Hizballáhu. Ústředním bodem obou náboženství je víra v jediného Bohu a idea vlastní výlučnosti na základě vztahu k tomuto Bohu. Tato výlučnost představuje přesvědčení o vlastní vyvolenosti jakožto nositele „pravého“ Božího poselství, v případě judaismu spojené také s konceptem „zaslíbené“ země.

Přestože byl vznik Státu Izrael iniciován sekulárním sionistickým hnutím, toto hnutí přirozeně nezůstalo jednotné a rozdělilo se na řadu proudů kladoucích důraz na rozdílné ideologické aspekty. Myšlenka vyvolenosti a „zaslíbené“ země hrála a stále hraje centrální roli zejména v revizionistickém proudu sionismu a jeho náboženských ekvivalentech náležející k pravici současného izraelského politického spektra. Původně čistě duchovní idea vyvolenosti a „zaslíbené“ země zde nabrala formu radikálního židovského nacionalismu opravňujícího k bezpodmínečné obraně státu a nelegálnímu územnímu expanzionismu a to i za užití přímého násilí. První tři desetiletí po vyhlášení Izraele neměla pravicová uskupení výrazný vliv na politiku státu. Ve druhé polovině 70. let však nastal

zásadní zlom, jenž dostal „pravici“ do politického popředí v čele s Likudem, který se několikrát stal vládnoucí stranou v zemi.

Hnutí Hizballáh se naproti tomu zrodilo v době rozkvětu islámského fundamentalismu přebírajíc specifika ideologie ší'itské íránské islámské revoluce ájatolláha Chomejního. Ve vztahu k islámskému fundamentalismu hnutí převzalo zejména boj proti západní a izraelské přítomnosti v regionu Blízkého východu a víru v to, že islám představuje jediné spravedlivé socio-politické uspořádání. Na základě učení ájatolláha Chomejního a vlastní historické zkušenosti libanonské ší'itské komunity Hizballáh přijal koncept dělení světa na utiskovatele a utlačované a boj proti kolonialismu. Nastolení spravedlivého socio-politického uspořádání mělo být dosaženo formou – nakonec pokojného – džihádu prostřednictvím politické participace. K vypuzení „kolonizátorů“ mělo dojít vedením tzv. obranného džihádu zejména proti okupační izraelské armádě a obecně celé „sionistické entitě“ vedoucí k jejímu úplnému zničení. Ačkoli je ideologie Hizballáhu silně spojena s náboženskou doktrínou, ve své nenávisti vůči Izraeli nebo Spojeným státům neuvádí žádný náboženský podtext.

Závěr

Předložená práce se zabývala analýzou konfliktu mezi Izraelem a libanonským hnutím Hizballáh. Analyzovány byly především kořeny konfliktu a jeho další vývoj, a to v rámci zvoleného analytického rámce trojúhelníku násilí. Daný rámeček sestává ze tří kategorií násilí – přímého, strukturálního a kulturního, přičemž kořeny konfliktu lze najít ve kterékoli z daných kategorií, případně jejich kombinaci.

Hypotézou této práce bylo, že se příčiny zkoumaného sporu nacházejí v kategorii přímého násilí. Pravdivost této hypotézy byla vyvrácena. Autorka dospěla k výsledku, že analyzovaný spor má kořeny v kombinaci kulturního a strukturálního násilí, které vedly k ospravedlnění násilí přímého.

V rámci kulturního násilí bylo analyzováno náboženství a ideologie jako potenciální nositelé kulturního násilí ospravedlňující násilí přímé. Bylo zjištěno, že judaismus i islám obsahují prvky kulturního násilí, a to v podobě přesvědčení o vlastní vyvolenosti. V případě judaismu je myšlenka vyvolenosti doplněná o ideu „zaslíbené země“, v případě islámu o koncept džihádu, v některých výkladech opravňujícího k ozbrojenému boji proti nepříteli. Náboženství se však v rámci zkoumaného konfliktu nestalo jeho spouštěčem, dokud některé prvky těchto náboženství nebyly v radikálnější podobě inkorporovány pozdějšími ideologiemi. První z těchto „násilných“ ideologií byl revizionistický a náboženský sionismus vzniknuvší přibližně ve dvacátých letech 20. století mezi židovskými osadníky v Palestině. V revizionistickém a náboženském sionismu vycházejícího z ultraortodoxního judaismu se stala idea vyvolenosti základem židovského nacionalismu a koncept zaslíbené země zdrojem práva na vytvoření a obranu vlastního státu a politiky teritoriálního maximalismu, přičemž toto vše může být legálně prosazováno užitím přímého násilí.

Strukturální násilí bylo sledováno na dvou analytických úrovních – na regionální a lokální. Strukturální násilí se na regionální úrovni objevilo pouze o pár let dříve, než revizionistický a náboženský sionismus, a to již ke konci první světové války vydáním Balfourovy deklaráce a zřízením systému mandátní správy na Blízkém východě. První vedlo k pozdějšímu ustanovení Státu Izrael,

viděno v očích arabského obyvatelstva jako nelegální akt velmocí, a druhé k ovládnutí arabských území evropskými mocnostmi. Na lokální úrovni se strukturální násilí projevilo izraelskou okupací jižního Libanonu krátce v roce 1978 a poté v letech 1982 až 2000.

Strukturální násilí se dotklo libanonského ší'itského obyvatelstva na obou dvou úrovních. Francouzská mandátní správa Libanonu vedla k marginalizaci tamní ší'itské komunity, zejména v rámci později ustanoveného socio-politického uspořádání. K další marginalizaci ší'itů došlo na okupovaném území v jižním Libanonu, kdy izraelští představitelé upřednostňovali své spojence v osobě libanonských křesťanů a Jiholibanonské armády. Zkušenosti z francouzské mandátní správy a okupace jižního Libanonu se promítly do tvorby ideologie Hizballáhu vyhlášující boj proti kolonialismu.

Zhruba od 60. a 70. let bylo možno v zemích Blízkého východu zaznamenat nárůst islámského fundamentalismu. Ve stejném období došlo k politicko-náboženské aktivizaci libanonského ší'itského obyvatelstva ovlivněného zejména radikální rétorikou iránského duchovního ájatolláha Chomejního volajícího po boji proti koloniálním mocnostem a ustanovení islámského státu. Hizballáh zformovaný roku 1982 na základech této ideologie zahajuje ozbrojený boj proti zahraniční a primárně izraelské přítomnosti na území Libanonu.

Ustanovení Státu Izrael vedlo z hlediska analýzy daného konfliktu k důležité události, kterou byl příliv palestinských uprchlíků do okolních arabských států. Území jižního Libanonu se během 50. a 70. let stalo útočištěm okolo 200 000 palestinských uprchlíků, kteří začali zakládat milice provádějící ozbrojené útoky na severní Izrael. Již v tomto období je tudíž možno sledovat počátky přímého násilí – nikoliv však mezi Izraelem a Hizballáhem, ale mezi Izraelem a Palestinci útočícími z jižního Libanonu. Na palestinské útoky reagovala izraelská strana vojenskými operacemi, jejichž častou obětí však bylo také libanonské civilní obyvatelstvo, což v jeho řadách posilovalo nenávist vůči Izraeli a oprávněnost k vlastní obraně. Ačkoli se izraelské armádě podařilo vyhnat palestinské bojovníky z jižního Libanonu formou rozsáhlé vojenské

invaze a okupace daného regionu, jejich místo ihned na to obsadil Hizballáh bojující právě proti této okupaci.

Jak je patrné, počátky konfliktu jsou opředeny spleťtí vztahů a událostí, které komplikují určení výsledků výzkumu. Tato práce se však opírá o zjištění, že kulturní násilí, představované revizionistickým a náboženským sionismem, a strukturální násilí se objevilo zhruba na začátku 20. let a vedlo k ospravedlnění a vypuknutí násilí přímého, které se rozhořelo až v 70. letech.

V teoreticko-metodologické části práce zaznělo, že k dosažení komplexního míru je nutná absence násilí ve všech jeho podobách, neboť v opačném případě může násilí mezi zneprátenými aktéry vypuknout nanovo. Toto bylo patrné při zkoumání dalšího vývoje konfliktu mezi Izraelem a Hizballáhem v rámci sledovaných kategorií násilí. Všechny tři složky násilí byly v konfliktu v menší či větší míře nadále přítomny od počátku 80. let do roku 2000. Přímé násilí mezi oběma aktéry naplno vypuklo od založení Hizballáhu v roce 1982, stejně tak jako pokračovalo strukturální, nyní v podobě dlouhodobé okupace jižního Libanonu. V rámci kulturního násilí nezaznamenala ideologie Hizballáhu v postoji vůči Izraeli žádných změn. V případě Izraele docházelo ke střídání pravicových a levicových vlád. Po zhruba třicetileté vládě sekulárně orientovaných labouristů nastal roku 1977 zlom, kdy se do čela izraelské vlády dostala radikálnější pravicová uskupení, což nápadně korelovalo s první rozsáhlou izraelskou invazí do jižního Libanonu v reakci na palestinské útoky. V polovině let osmdesátých došlo k vítězství levice a částečnému stažení izraelských jednotek z jižního Libanonu. Další nápadná korelace se objevila roku 1996 s nástupem pravicově orientovaného Benjamina Netanjahua na post premiéra a operací Hrozny hněvu, při které zahynulo přes sto libanonských civilistů pod ochranou OSN. Roku 1999 se do čela izraelské vlády opět vrátila levice a o rok později došlo ke stažení izraelských jednotek z Libanonu.

S ukončením izraelské okupace roku 2000 došlo k zániku strukturálního násilí. Zbylé složky násilí však zůstaly v konfliktu nadále přítomny. Přímé násilí mezi oběma zneprátenými aktéry bylo výrazně limitováno, nicméně přetrvávalo zejména formou útoků Hizballáhu na izraelské vojáky v oblasti

Farem Šeb^čá, které Hizballáh prohlašuje za libanonské území. Kulturní násilí přetrvávalo v případě Hizballáhu dále v nezměněné podobě, pokud je pominuto ukončení jeho aspirace na vytvoření islámského státu v Libanonu. V Izraeli po roce 2000 opět převažovala pravicová uskupení. Přítomnost přímého a kulturního násilí v rámci neukončeného konfliktu poté vyvrcholila červencovou válkou roku 2006.

Vzhledem k omezenému rozsahu práce a tudíž omezenému rozsahu výzkumu nabízí provedená analýza konfliktu mezi Izraelem a Hizballáhem spíše orientační výsledky. Zejména kulturní násilí by si zasloužilo hlubší analýzu zahrnující rozbor prohlášení vedoucích představitelů obou aktérů konfliktu, zkoumání vnitřních politických procesů v Izraeli vedoucích k vítězství pravice či levice atd. a poté jejich srovnání s konkrétními událostmi, aby byla prokázána skutečná korelace mezi ideologií a přímým násilím.

Přesto, dle názoru autorky, nabízí práce zajímavý pohled na zkoumání konfliktů a může posloužit jako informační základna nebo vodítko pro další výzkumy v daném tématu.

9 Seznam použité literatury a pramenů

Abdul-Hussain, Hussain (2009). Hezbollah: A State Within a State. *Hudson Institute*. 21. 3. 2009 (<http://www.hudson.org/research/9801-hezbollah-a-state-within-a-state>, 21. 4. 2016).

Afzaal, Ahmed (2012). The Violence Triangle. *Ahmed Afzaal*. 20. 2. 2012 <http://ahmedafzaal.com/2012/02/20/the-violence-triangle/>, 12. 1. 2016).

Alagha, Joseph E. (2006). *The Shifts in Hizbullah's Ideology: Religious Ideology, Political Ideology, and Political Program* (Amsterdam: Amsterdam University Press).

Alpher, Yossi (2015). *Periphery: Israel's Search for Middle East Allies* (Maryland: Rowman & Littlefield).

Amnesty International (2006). *Israel/Lebanon: Deliberate destruction or „collateral damage“? Israeli attacks on civilian infrastructure*. 22. 8. 2006 (<https://www.amnesty.org/en/documents/MDE18/007/2006/en/>, 21. 4. 2016).

Asser, Martin (2006). In focus: al-Khiyam. *BBC News*. 22. 6. 2006 (http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/5276618.stm, 21. 4. 2016).

Azani, Eitan (2009). *Hezbollah: The Story of the Party of God from Revolution to Institutionalization* (New York: Palgrave Macmillan).

Bajdún, Ahmad (1992). Aš-Šarít al-Hudúdí fí Lubnán al-Džanúbí. *Mažallatu ad-Dirásati al-Filastínijati* 3 (9), s. 1–24.

Beit-Hallahmi, Benjamin (1998). *The Israeli Connection: Whom Israel Arms and Why* (London: I.B. Tauris & Co Ltd.).

Bregman, Ahron (2010). *Israel's Wars: A History since 1947* (New York: Routledge).

Brun, Itai (2010). *A History of Air Warfare. The Second Lebanon War, 2006* (Washington, D.C.: Potomac Books, Inc.).

Central Bureau of Statistics (2013). Statistical Abstract of Israel. Localities and Population. s. 134–135.

Central Intelligence Agency (nedatováno). *The World Factbook - Israel*. (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/is.html>, 14. 1. 2016).

Central Intelligence Agency (nedatováno). *The World Factbook - Lebanon*. (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/le.html>, 20. 1. 2016).

Country Studies (nedatováno). *Israel - Political Framework* (<http://countrystudies.us/israel/77.htm>, 25. 3. 2016).

Čejka, Marek (2003). *Judaismus, politika a Stát Izrael* (Brno: Mezinárodní politologický ústav).

Čejka, Marek (2009). Theodor Herzl a současné dědictví jeho myšlenek. In: Herzl, Theodor, *Židovský stát: Pokus o řešení židovské otázky* (Praha: Academia), s. 12–35.

Čejka, Marek (2011). *Dějiny moderního Izraele* (Praha: Grada).

Čejka, Marek (2015). *Izrael a Palestina: minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu* (Brno: Barrister & Principal).

Davidson, Lawrence (2013). *Islamic Fundamentalism: an Introduction* (Santa Barbara: Praeger Security International).

Dowty, Alan (1998). *The Jewish State: a Century Later* (Los Angeles: University of California Press, Ltd.).

Eisenberg, Laura Z. (2000). Do Good Fences Make Good Neighbors?: Israel and Lebanon after the Withdrawal. *Rubin Center Research in International Affairs*. 2. 9. 2000 (<http://www.rubincenter.org/2000/09/eisenberg-2000-09-02/>, 21. 4. 2016).

El Husseini, Rola (2010). Hezbollah and the Axis of Refusal: Hamas, Iran and Syria. *Third World Quarterly* 31 (5), s. 803–815.

Encyclopaedia Britannica (nedatováno). *Sonic boom*. (<http://www.britannica.com/science/sonic-boom>, 28. 2. 2016).

- Encyclopaedia Britannica (nedatováno). *Kadima* (<http://www.britannica.com/topic/Kadima>, 28. 3. 2016).
- Firro, Kais M. (2003). *Inventing Lebanon: Nationalism and the State under the Mandate* (New York: I.B. Tauris & Co Ltd.).
- Fishbane, Michael A. (2003). *Judaismus: Zjevení a tradice* (Praha: Prostor).
- Flanigan, Teresa S. (2009). Hezbollah's Social Jihad: Nonprofits as Resistance Organizations. *Middle East Policy Council XVI* (2), s. 1–11.
- Food and Agriculture Organization of the United Nations (nedatováno). *Jordan Basin*. (<http://www.fao.org/nr/water/aquastat/basins/jordan/index.stm>, 14. 3. 2016).
- Gabriel, Richard (1984). *Operation Peace for Galilee: The Israeli-PLO War in Lebanon* (New York: Hill & Wang).
- Galtung, Johan (1969). Violence, Peace, and Peace Research. *Journal of Peace Research* 6 (3), s. 167–191.
- Galtung, Johan (1990). Cultural Violence. *Journal of Peace Research* 27 (3), s. 291–305.
- Galtung, Johan (1996). *Peace by Peaceful Means: Peace and Conflict, Development and Civilization* (Oslo: International Peace Research Institute).
- Global Security (nedatováno). *Operation Accountability*. (<http://www.globalsecurity.org/military/world/war/lebanon-accountability.htm>, 26. 2. 2016).
- Hajjar, Sami G. (2002). *Hizballah: Terrorism, National Liberation, or Menace?* (Carlisle: Strategic Studies Institute).
- Hamizrachi, Beate (1988). *The Emergence of the South Lebanon Security Belt. Major Saad Haddad and the Ties with Israel, 1975–1978* (New York: Praeger).
- Harel, Amos – Issacharoff, Avi (2008). *34 Days: Israel, Hezbollah, and the War in Lebanon* (New York: Palgrave Macmillan).

Harris, William (2006). *The New Face of Lebanon: History's Revenge* (Princeton: Markus Wiener Publishers).

Herzog, Chaim (2008). *Arabsko-izraelské války: válka a mír na Blízkém východě od války za nezávislost v roce 1948 po současnost* (Praha: Lidové noviny).

Hizballáh (1985). *Al-Risála al-maftúha li Hizbilláh*, s. 1–16.

Homola, Bořek (2009). *Období neklidu u Psi řeky: občanské války v Libanonu ve 20. století* (Praha: Agrofin).

Hovsepian, Nubar (2008). *The War on Lebanon* (Massachusetts: Olive Branch Press).

Human Rights Watch (1996). *Civilian Pawns: Laws of War Violations and the Use of Weapons on the Israel-Lebanon Border*. (<https://www.hrw.org/reports/1996/Israel.htm>, 26. 2. 2016).

Human Rights Watch (2007a). *Why They Died: Civilian Casualties in Lebanon during the 2006 War*. 5. 9. 2007 (<https://www.hrw.org/report/2007/09/05/why-they-died/civilian-casualties-lebanon-during-2006-war#page>, 1. 3. 2016).

Human Rights Watch (2007b). *Civilians under Assault: Hezbollah's Rocket Attacks on Israel in the 2006 War*. 28. 9. 2007 (<https://www.hrw.org/report/2007/08/28/civilians-under-assault/hezbollahs-rocket-attacks-israel-2006-war>, 1. 3. 2016).

Chomejní, Imám (2004). *Velájat-e Faqíh, Islámská vláda*. (Teherán: Institut pro uspořádání a vydávání děl imáma Chomejního [Oddělení mezinárodních vztahů]).

Choueiri, Youssef M. (2010). *Islamic Fundamentalism: The Story of Islamist Movements* (London: Continuum International Publishing Group).

Israel Ministry of Foreign Affairs (1948). *Declaration of Establishment of State of Israel* (<http://mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/Peace/Guide/Pages/Declaration%20of%20Establishment%20of%20State%20of%20Israel.aspx>, 21. 3. 2016).

- Jansen, Godfrey (1992). South Lebanon: Shamir Taunts Asad. *Middle East International* 29. 5. 1992, s. 3–15.
- Jansen, Godfrey (1996). Lebanon united. *Middle East International* 26. 4. 1996, s. 3–11.
- Jansen, Michael (1996). Failure of „Grapes of Wrath“. *Middle East International* 26. 4. 1996, s. 1–12.
- Jansen, Michael (2001). Tough talk. *Middle East International* 15. 7. 2001, s. 10–12.
- Ježová, Michaela (2011). Izrael a Palestinská autonomní správa. In: Ježová, Michaela – Burgrová, Helena eds., *Současný Blízký východ: politický, ekonomický a společenský vývoj od druhé světové války do současnosti* (Brno: Barrister & Principal), s. 118–133.
- Johnson, David E. (2011). *Hard Fighting: Israel in Lebanon and Gaza* (Santa Monica: RAND Corporation).
- Kahana, Ephraim – Suwaed, Muhammad (2009). *Historical Dictionary of Middle Eastern Intelligence* (Maryland: Scarecrow Press, Inc.).
- Knesset (1996). *Knesset Election Results – Fourteenth Knesset* (http://knesset.gov.il/description/eng/eng_mimshal_res14.htm, 26. 3. 2016).
- Kober, Avi (2008). The Israel Defence Forces in the Second Lebanon War: Why the Poor Performance? *The Journal of Strategic Studies* 31 (1), s. 3–40.
- Kriesberg, Louis – Dayton, Bruce W. (2012). *Constructive Conflicts: From Escalation to Resolution* (Plymouth: Rowman & Littlefield Publishing Group, Inc.).
- Kropáček, Luboš (1996). *Islámský fundamentalismus* (Praha: Vyšehrad).
- Kropáček, Luboš (2006). *Duchovní cesty islámu* (Praha: Vyšehrad).
- Krupp, Michael (1999). *Sionismus a Stát Izrael* (Praha: Vyšehrad).

- Krupp, Michael (2013). *Dějiny státu Izrael: Od založení do dneška 1948–2013* (Praha: Vyšehrad).
- Lang, John E. (2006). *Israeli-United States Relationship* (New York: Nova Science Publishers, Inc.).
- Leonard, Thomas M. (2006). *Encyclopedia of the Developing World* (New York: Routledge).
- Loomba, Ania (2015). *Colonialism/Postcolonialism* (New York: Routledge).
- Luft, Gal (2000). Israel's Security Zone in Lebanon - A Tragedy? *Middle East Quarterly* 7 (3), s. 13–20.
- Ma'ádžim. *Ma'ná istikbárijá fi m'ádžimi al-lughati al-^carabijati*. (<http://www.maajim.com/dictionary/استكبارية/6/معجم-اللغة-العربية-المعاصرة>, 9. 3. 2016).
- Martín, Felix E. (2005). Critical Analysis of the Concept of Peace in International Relations. *Peace Research* 37 (2), s. 45–59.
- Masters, Jonathan (2014). Hezbollah. *Council on Foreign Relations*. 3. 1. 2014 (<http://www.cfr.org/lebanon/hezbollah-azkzaz-hizbollah-hizbullah/p9155#p2>, 15. 1. 2016).
- Mažallatu ad-Dirásáti al-Filastínijati* (1993). Qaráru ladžnati huqúqi al-insáni al-tábi^cati liumami al-muttahidati al-ma^cní bi „Hálati huqúqi al-insáni fi džanúbi Lubnáni“. Rabí^cu 1993, s. 254–256.
- Mažallatu ad-Dirásáti al-Filastínijati* (1993). Qaráru ladžnati huqúqi al-insáni al-tábi^cati liumami al-muttahidati al-ma^cní bi „Hálati huqúqi al-insáni fi džanúbi Lubnáni“. Rabí^cu 1993, s. 254–256.
- McDowall, David (1991). *Palestine and Israel: The Uprising and Beyond* (Los Angeles: University of California Press).
- Mendel, Miloš (2000). *Náboženství v boji o Palestinu: Judaismus, islám a křesťanství jako ideologie etnického konfliktu* (Brno: Atlantis).

Mendel, Miloš (2008). *S puškou a Koránem* (Praha: Orientální ústav Akademie věd České republiky).

Middle East International (1996). Crisis chronology. 26. 4. 1996, s. 1–12.

Neep, Daniel (2012). *Occupying Syria under the French Mandate: Insurgency, Space and State Formation* (New York: Cambridge University Press).

Newman, Ja'akov – Sivan, Gavri'el (1992). *Judaismus od A do Z* (Praha: Sefer).

Norton, Richard A. (2007). *Hezbollah: A Short History* (New Jersey: Princeton University Press).

Ostřanský, Bronislav (2009). *Malá encyklopedie islámu a muslimské společnosti* (Praha: Libri).

Oxford Dictionaries. *Colonialism*. (<http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/colonialism>, 9. 3. 2016).

Palmer-Harik, Judith (2005). *Hezbollah: The Changing Face of Terrorism* (London: I. B. Tauris).

Pšeja, Pavel (nedatováno). Konflikt. *Mendelova univerzita v Brně*. (https://is.mendelu.cz/eknihovna/opory/zobraz_cast.pl?cast=69512, 27. 1. 2016).

Shahak, Israel (2005). *Historie a náboženství Židů: Tíha tří tisíc let předsudků, pokrytectví a náboženské nesnášenlivosti* (Olomouc: Votobia).

Shay, Shaul (2005). *The Axis of Evil: Iran, Hizballah and the Palestinian Terror* (London: The Interdisciplinary Center Herzliya Projects Ltd.).

Shindler, Colin (2008). *A History of Modern Israel* (Cambridge: Cambridge University Press).

Schubert, Kurt (2010). *Židovské náboženství v proměnách věků* (Praha: Vyšehrad).

Schulze, Kirsten E. (2012). *Arabsko-izraelský konflikt* (Brno: CPress).

- Steinberg, Gerald M. (1999). Foreign Policy in the 1999 Israeli Elections. In: Elazar, Daniel J. – Mollov, Ben M., *Israel at the Polls, 1999* (London: Frank Cass Publishers), s. 173–198.
- Sultan, Cathy (2008). *Tragedy in South Lebanon* (Minneapolis: Scarletta Press).
- Tuluş, Arthur V. (2012). Zionism – from the left to the right side of the political ideologies. Reflecting the Zionist trends in the life of Jewish communities from southern Bessarabia and the Lower Danube. *Valahian Journal of Historical Studies* 17, s. 67–89.
- U.S. Department of State (nedatováno). *Creation of Israel, 1948*. (<https://history.state.gov/milestones/1945-1952/creation-israel>, 11. 3. 2016).
- U.S. Department of State (nedatováno). *The League of Nations, 1920*. (<https://history.state.gov/milestones/1914-1920/league>, 10. 3. 2016).
- U.S. Department of the Army (nedatováno). *Lebanon: Agriculture*. (<http://countrystudies.us/lebanon/71.htm>, 14. 3. 2016).
- UNHCR (2014). Lebanon: South Governorate Profile. 4. 3. 2014., s. 1.
- Wallensteen, Peter (2007). *Understanding Conflict Resolution: War, Peace and the Global System* (California: SAGE Publications Inc.).
- Wurmser, Meyrav (2006). Zionism in Crisis. *Middle East Quarterly* 13 (1), s. 39–47.
- Zisser, Eyal (1995). The Maronites, Lebanon and the State of Israel: Early Contacts. *Middle Eastern Studies* 31 (4), s. 889–918.

10 Resumé

The subject of this diploma thesis is an analysis of the conflict between the State of Israel and Lebanese Hizballah. The analysis focuses on the roots and further development of the conflict within an analytical framework called Triangle of Violence by Johan Galtung. The Triangle of Violence consists of three types of violence: direct, structural, and cultural. Any conflict can find its roots in one of these three types of violence. The aim of this work has been to confirm or disprove a hypothesis which assumes that the conflict between Israel and Hizballah started by direct violence. The analytical framework, Triangle of Violence, can also be used in conflict resolution. Its author, Johan Galtung, assumes that only the removal of all three types of violence can lead to comprehensive peace.

The empirical part of the diploma thesis contains separate analyses of direct, structural, and cultural violence between the two actors of the conflict which spanned from the seventies of 20th century until the war between Israel and Hizballah in 2006. Summarizing and bringing the results of the analysis together led to the hypothesis being disproved. It was found that the conflict has its roots in a combination of cultural and structural violence. This is represented by revisionist Judaism and colonialism which led to the legitimizing of direct violence. Further results of this conflict analysis also showed that although the structural violence disappeared after the Israeli withdrawal from Southern Lebanon in 2000, the cultural and direct violence has continued and the peace between Israel and Hizballah has not come.